

Gemeente
Gorinchem

Programma Vrijetijdseconomie 2035

De koers voor toerisme en
recreatie in Gorinchem,
met oog voor economie,
cultuur, erfgoed, natuur en
bereikbaarheid.

Colofon

In opdracht van
Gemeente Gorinchem en
Stichting Gorinchem Citymarketing
Projectnummer: 2173-2025

Opgesteld door
Bureau BUITEN, Utrecht

Vormgeving
House of Graphic Design

Mede mogelijk gemaakt door
Provincie Zuid-Holland

Bron foto's
Stichting Gorinchem Citymarketing en Bureau BUITEN

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	2
1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	6
1.2 Uitgangspunten	7
1.3 Totstandkoming	8
1.4 Leeswijzer	9
2 Huidige situatie recreatie en toerisme	10
2.1 Bureauonderzoek	13
2.2 Resultaten participatie	14
2.3 Inzicht in doelgroepen	18
2.4 Trends en ontwikkelingen	20
2.5 SWOT-analyse	22
3 Koers en strategie richting 2035	24
3.1 Uitgangspunten	26
3.2 Ambities en doelen	27
Bijlagen	32
1 Participatie	33
2 Overzicht geanalyseerde documenten	34
3 Analyse bestaand beleid	36
4 Uitwerking toeristisch-recreatief profiel	40
5 Toekomstscenario's recreatief-toeristisch Gorinchem	52
6 Leefstijlvinder	56

Voorwoord

Met gepaste trots presenteer ik u het Programma Vrijtijdseconomie 2035. De afgelopen jaren heeft onze stad een opmerkelijke ontwikkeling doorgemaakt op het gebied van toerisme en recreatie. Dankzij het gezamenlijke enthousiasme van inwoners, ondernemers en partners zoals Stichting Gorinchem Citymarketing hebben wij ons kunnen profileren als een aantrekkelijke bestemming, waar geschiedenis, cultuur en gastvrijheid samenkomen.

De groei van bezoekersaantallen en de toenemende landelijke bekendheid onderstrepen dat Gorinchem meer dan ooit leeft. Dit succes brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee. Het vraagt om een koers met duidelijke keuzes en samenwerking, zodat onze stad haar unieke karakter behoudt en iedereen kan blijven genieten van al het moois dat Gorinchem te bieden heeft.

Met dit programma leggen wij de ambities en uitgangspunten vast voor de periode 2025–2035. Een koers voor toerisme en recreatie met oog voor economie, leefbaarheid, natuur en bereikbaarheid. Samen bouwen wij aan een Gorinchem die uitnodigt tot ontmoeting, ondernemerschap en beleving — méér dan alleen de allermooiste vestingstad van Nederland.

Met hartelijke groet,

Attie Mager

*Wethouder Stedelijke Ontwikkeling, Economie,
Onderwijs en Toerisme*

Samenvatting

Het programma schetst de koers voor toerisme en recreatie in Gorinchem tot 2035, gericht op een duurzame balans tussen economie, leefbaarheid, natuur en bereikbaarheid.

Belangrijke uitgangspunten zijn:

- ♦ Afstemming met bestaand beleid, zoals Omgevingsvisie en Merkstrategie
- ♦ Focus op duurzaam toerisme
- ♦ Samenwerking met stakeholders
- ♦ Vertaling naar mogelijke acties en voorzet voor uitvoeringsagenda

Analyse huidige situatie

- ♦ Sterktes: centrale ligging, UNESCO Werelderfgoedstatus, aantrekkelijk erfgoed- en evenementenaanbod, goede regionale verbindingen, sterke positionering via Gorinchem Citymarketing.
- ♦ Economisch belang: 426.000 bezoekers (2023), €55,70 gemiddelde besteding, 6.5% van de werkgelegenheid in toerisme en recreatie.
- ♦ Doelgroepen: vooral Plezierzoekers, Rustzoekers en Stijlzoekers. Wens om leefstijlen van bezoekers en inwoners beter te laten aansluiten.
- ♦ Trends: onder meer groeiende aandacht voor duurzaamheid, gezonde levensstijl, fietsen/wandelen, cultuurtoerisme en vergrijzing.

Koers en ambities richting 2035

Toerisme en recreatie als een middel voor brede welvaart: jaar-rond aantrekkelijk, behoud en beleefbaar maken van erfgoed, versterken van onderscheidend profiel en professionalisering van marketing en samenwerking.

Vier hoofdthema's met doelen:

Versterken en optimaliseren van de dagrecreatieve sector: meer samenhang in aanbod, jaar rond activiteiten, spreiding bezoekers, betere infrastructuur (wandelen/fietsen/varen), samenwerking ondernemers.

Uitbreiding uniek (kleinschalig) kwalitatief verblijfsrecreatief aanbod: kwaliteitsslag bestaand aanbod, nieuwe kleinschalige accommodaties passend bij Gorinchem, stimuleren van duurzaamheid en innovatie.

Beleefbaar maken van de cultuurhistorie, geschiedenis en verhalen: ontwikkelen van verhaallijnen, koppelen aan routes en marketing, kennisuitwisseling met eigenaren/exploitanten.

Versterken en professionaliseren van regionale samenwerkingen: duidelijke positionering binnen Vestingdriehoek, Biesboschlinie en Groene Hart. Gezamenlijke marketing, bezoekersmanagement, datadeling.

Kortom, het Programma Vrijtijdseconomie 2035 zet in op een duurzame en toekomstbestendige ontwikkeling van toerisme en recreatie met als doel brede welvaart te versterken. Uitgangspunt is een balans tussen economische groei, leefbaarheid, natuur en bereikbaarheid.

1

Inleiding

Voor u ligt het Programma Vrijetijdseconomie 2035. Dit programma bevat de ambities en uitgangspunten op het gebied van toerisme en recreatie van de gemeente en haar stakeholders voor de periode 2025-2035.

1.1 Aanleiding

Gorinchem verwelkomt steeds meer bezoekers, en daar draagt de titel 'Allermooiste vestingstad van Nederland' van de ANWB (2021) zeker aan bij. In 2024 bezochten 388.000 unieke bezoekers de stad. Het gemiddeld aantal bezoeken per persoon dat jaar was 3,1¹.

Riviercruises naar de stad worden steeds populairder. Het aantal aankomsten groeide van 109 aankomsten in 2021 naar 858 aankomsten in 2025 (peildatum april 2025), een stijging van 687,2%.

Verder droegen de landelijke Sinterklaasintocht en de tv-programma's 'Denkend aan Holland' en 'Hier zijn de van Rossems' bij aan de groeiende naamsbekendheid van Gorinchem.

De groei van het toerisme biedt kansen en uitdagingen. Het is belangrijk om een goede balans te houden tussen de belangen van inwoners, ondernemers, bezoekers en de leefomgeving.

¹Bron: Rapport Toeristisch Bezoek aan Steden 024, NBTC.

1.2 Uitgangspunten

Voor dit nieuwe programma zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

Afstemming met bestaand beleid

Het programma sluit aan bij beleidskaders zoals de Omgevings- en integrale samenlevingsvisie en het Erfgoedbeleid 2025-2028. Daarnaast ondersteunt het programma de identiteit van Gorinchem door aan te sluiten bij de Merkstrategie Gorinchem 2024.

Duurzaam toerisme staat centraal

Het is belangrijk om een goede balans te behouden tussen de belangen van inwoners, ondernemers, bezoekers en de leefomgeving.

Bewuste bestemming

Toerisme en recreatie draagt bij aan een aantrekkelijke leefomgeving, een vitale economie en het brede welzijn van onze samenleving. Door te kiezen voor kwaliteit, balans en samenwerking zorgen we ervoor dat Gorinchem een plek blijft waar inwoners, ondernemers en bezoekers zich welkom voelen — nu en in de toekomst.

Samenwerking met stakeholders

Actieve betrokkenheid met verschillende stakeholders is cruciaal om vanuit de verschillende belangen en inzet de ambities van het programma waar te maken.

Van programma naar uitvoeringsagenda

Het programma geeft de koers aan waar we als stad de komende 10 jaar aan willen werken. Deze ambities en doelen worden in nauwe samenwerking met de stakeholders uitgewerkt in concrete acties. Deze acties krijgen vorm en inhoud in de Uitvoeringsagenda Toerisme en Recreatie Gorinchem 2026 - 2029. Planning oplevering uitvoeringsagenda is 1e kwartaal 2026.

1.3 Totstandkoming

Om te komen tot dit programma zijn de volgende stappen doorlopen:

Locatiebezoek

Met het bezoek is een goed beeld gevormd van het aanbod, erfgoed, recreatieve voorzieningen, routes en het landschap in Gorinchem.

Diverse gesprekken met lokale en regionale stakeholders

Er zijn verschillende individuele- en groeps-gesprekken gevoerd met lokale en regionale stakeholders om inzicht te krijgen in de gedeelde belangen, ambities en behoeften op het gebied van toerisme en recreatie. Zie bijlage 1 voor de organisaties die betrokken waren in het proces.

Groepsgesprek met diverse beleidsmedewerkers

Actuele ontwikkelingen, aandachtspunten, kansen en aanknopingspunten voor het programma zijn besproken vanuit diverse beleidsvelden binnen gemeente Gorinchem.

Enquête van inwoners en bezoekers

Er is inzicht verkregen in de meningen, behoeften en wensen vanuit inwoners en bezoekers op het gebied van toerisme en recreatie.

Bureauonderzoek

Bestaande beleidsstukken, data en andere relevante resultaten van onderzoeken zijn geanalyseerd.

Brede raadsbijeenkomst met verschillende stakeholders en raadsleden

De eerste resultaten zijn getoetst en aangevuld. Ook hebben deelnemers beoordeeld welk toekomstscenario het beste bij Gorinchem past.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zijn de resultaten van de toeristisch-recreatief analyse weergegeven. Hiermee wordt een beeld gegeven van toerisme en recreatie in Gorinchem inclusief de relevante trends en ontwikkelingen en een sterkte-zwakte analyse (SWOT). De koers en strategie zijn in hoofdstuk 4 uitgewerkt in ambities en doelen tot 2035 waarbij een kleine voorzet wordt gedaan voor de uitvoeringsacties op de middellange termijn.

2

Huidige situatie toerisme en recreatie

Om het toekomstbeeld te bepalen, is het belangrijk te weten waar we nu staan. Daarom is een toeristisch-recreatief analyse uitgevoerd. Deze is tot stand gekomen door bureauonderzoek en participatie (enquête + bijeenkomsten). Hieronder vindt u een samenvatting van de analyse. De uitgebreide analyse vindt u in bijlage 4.

2.1 Resultaten bureauonderzoek

Centrale ligging van Gorinchem

De gunstige ligging was en is heel bepalend voor de groei van Gorinchem. De Randstad en steden in Noord-Brabant, Utrecht en Gelderland zijn op relatief korte afstand bereikbaar. De ligging in de Alblasserwaard en de verbinding met omliggende dorpen en steden maken Gorinchem historisch gezien de "De Sleutel van Holland".²

Gorinchem meer dan de allermooiste vestingstad van Nederland

Gorinchem is de grootste en een van de mooiste vestingsteden van Nederland. Niet voor niets is de nog altijd oorspronkelijke vesting onderdeel van UNESCO Werelderfgoed De Hollandse Waterlinies.

Gorinchem positioneert zich als een levendige vestingstad aan het water met een groen karakter. De stad herbergt te bezichtigen militair erfgoed uit de nabije en verre geschiedenis. Van de Koude Oorlog tot de Hollandse Waterlinies en de 80-jarige oorlog.

Er zijn roemruchte verhalen, van Hugo de Groot, de Martelaren van Gorcum tot Hendrick Hamel. Het verleden dragen we uit door het erfgoed te onderhouden en te vertellen in musea (Gorcums Museum en Hendrick Hamel Museum).

Naast uniek erfgoed biedt de stad een levendige mix van lokale (ambachts)winkels, horeca en evenementen.

Marketing en promotie van Gorinchem

Stichting Gorinchem Citymarketing (GCM) voert de destinationmarketing uit onder het label 'Mooi Gorinchem'. De vier voornaamste doelen van de marketing- en promotieorganisatie zijn:

Meer bezoekers

Meer bestedingen

Langere verblijven

Promotie van het erfgoed

© Mooi Gorinchem

² Omgevingsvisie gemeente Gorinchem

Dag- en verblijfsrecreatie aanbod

Gorinchem is aantrekkelijk voor dag- en verblijfsrecreatie. De regio biedt ook aantrekkelijk dagrecreatief aanbod, zoals Kinderdijk, Slot Loevestein, Glasmuseum Leerdam en Avonturenboerderij Molenwaard. Gorinchem beschikt over 16 hotels, Bed & Breakfasts en kampeerplekken met in totaal circa 450 slaapplekken.

Routenetwerken

Gorinchem beschikt over een uitgebreid netwerk van fiets-, wandel- en vaarroutes die de gemeente met de regio verbindt. Er zijn diverse themaroutes beschikbaar, zoals de Vestingwandeling, Rampjaarwandeling 1672 en de Waterlinieroute.

Samenwerkingsverbanden

Gorinchem maakt deel uit van Stichting Vestingdriehoek. De stichting is gezamenlijk opgericht in 2003 door de gemeenten Altena, Gorinchem, West Betuwe en Zaltbommel en de stichtingen Slot Loevestein en Fort Vuren. In de uitvoeringsjaren die volgden zijn verschillende uitvoeringspartners aangehaakt. Dit zijn onder meer Riveer, Gorinchem Citymarketing, VVV Biesboschlinie en Stichting Bureau Toerisme. In 2025 is een nieuwe uitvoeringsstrategie ontwikkeld. Bij de uitwerking van deze uitvoeringsstrategie is gekozen voor een focus op de versterking van de Vestingdriehoek als samenwerkingsverband en niet als merk. Daarnaast is er een regionale samenwerking met onder meer het Pact van Loevestein en gemeenten Molenlanden en Vijfheerenlanden.

Economische betekenis van toerisme en recreatie voor Gorinchem

Toerisme en recreatie is een belangrijke pijler van de werkgelegenheid. Ook stimuleert het de lokale economie door bestedingen die het voorzieningenniveau ondersteunen.

- In 2022 verwelkomende Gorinchem 426.000 bezoekers, goed voor 1,23 miljoen bezoeken en een gemiddelde besteding van €55,70 per bezoeker.
- De belangrijkste redenen om Gorinchem te bezoeken zijn winkelen voor plezier, lunchen of dineren en het maken van een stadswandeling.
- In 2023 waren er in Gorinchem 340 toeristisch-recreatieve vestingen en 1.260 toeristisch-recreatieve banen. Dit is 6,5% van de totale werkgelegenheid.
- In Gorinchem meert een groeiend aantal riviercruises af. Het aantal aankomsten groeide van 109 aankomsten in 2021 naar 858 aankomsten in 2025 (peildatum april 2025), een stijging van 687,2%.
- Inkomsten havengelden bedragen circa 568.042 euro.
- Toeristenbelasting is in 2024 ingevoerd, de verwachte opbrengst over dat jaar is 177.705 euro.

Maatschappelijke betekenis van toerisme en recreatie voor Gorinchem

In de integrale samenlevingsvisie van Gorinchem ligt de nadruk op een inclusieve, verbonden en vitale stad waar ruimte is voor ontmoeting, participatie en eigen regie. Toerisme en recreatie sluiten hierop aan, omdat:

Vrijtijdsbesteding laagdrempelige ontmoetingsplekken (zoals evenementen, horeca) creëert die bijdragen aan verbondenheid tussen inwoners.

Een toegankelijk aanbod van recreatie inclusie ondersteunt, bijvoorbeeld door initiatieven voor jeugd, ouderen of mensen met een beperking uit te voeren.

De economische kracht van de vrijetijdseconomie draagt bij aan een gezonde en veerkrachtige lokale economie, wat de basis vormt voor een brede welvaart.

2.2 Resultaten participatie

Om een breed en actueel beeld te krijgen van de wensen en behoeften voor de toekomst van toerisme en recreatie in Gorinchem, is gekozen voor interactieve aanpak. Diverse groepen, waaronder inwoners, bezoekers, ondernemers en andere belanghebbenden, waren betrokken bij het vormgeven van dit programma.

In deze paragraaf worden de uitkomsten van deze participatie uiteengezet, waaronder een digitale enquête en een bijeenkomst met stakeholders, die waardevolle inzichten bieden voor het vormgeven van het beleid.

2.2.1 Digitale enquête m.b.v. Swipocratie

Gedurende enkele weken hebben inwoners en bezoekers de gelegenheid gehad om een online vragenlijst in te vullen. In totaal hebben 279 respondenten de Swipocratie³ ingevuld, waarvan de meeste tussen de 36-65 jaar (60%). Ruim een kwart (28%) van de respondenten komt niet uit Gorinchem. In bijgaande infographic is weergegeven hoe respondenten over de toekomst van toerisme en recreatie denken.

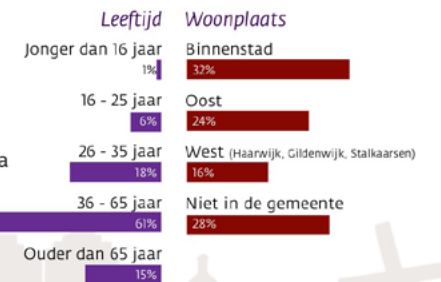
³ Swipocratie is een digitale visueel ingestoken participatie-tool om doelgroepen op een snelle en laagdrempelige manier te betrekken bij beslissingen of het vormen van een mening over diverse onderwerpen.

Infographic Swipocratie Gorinchem

279 deelnemers

Hoe denken inwoners over de toekomst van recreatie en toerisme in gemeente Gorinchem

De gemeente Gorinchem werkt aan het opstellen van een nieuwe visie duurzame recreatie en toerisme. Het is daarbij belangrijk om te weten wat inwoners vinden van toerisme en recreatie in Gorinchem. Daarom hebben zij via een Swipocratie vragenlijst mee kunnen denken over deze onderwerpen.

Leven in gemeente Gorinchem

Toerisme en recreatie in de toekomst

Dit project is uitgevoerd in voorjaar 2025 met behulp van

« swipocratie »

2.2.2 Stakeholderbijeenkomst

Op 8 mei 2025 is een stakeholdersbijeenkomst georganiseerd om met elkaar in gesprek te gaan over de bestemming Gorinchem. Er waren meer dan 50 deelnemers. Naast raads- en collegeleden waren ook toeristisch-recreatieve stakeholders uit de stad zoals ondernemers, culturele instellingen en overige organisaties aanwezig.

In kleine groepen gingen de aanwezigen met elkaar in gesprek over 5 mogelijke toekomstscenario's:

Aan tafel werden de voorkeuren besproken, welke elementen spreken helemaal niet aan en welke elementen moeten zeker terugkomen.

Er werd bij alle groepjes niet gekozen voor één specifiek scenario maar bij het merendeel heeft een combinatie van scenario 1, 2 en 3 de voorkeur.

Scenario 0 heeft niet de voorkeur, maar het advies is om rustig wonen en werken in de buitenwijken te handhaven. Bij scenario 4 waren de aanwezigen van mening dat de druk en draagkracht ten koste zou gaan van de leefbaarheid, leefomgeving en voorzieningen voor bewoners.

De elementen uit de vijf scenario's die de aanwezigen graag terug zien in de toekomst zijn:

- Gorinchem blijft toeristisch-recreatief aantrekkelijk voor bezoekers én inwoners van Gorinchem;
- De UNESCO Werelderfgoed status wordt (beter) benut;
- Niet alleen focus op het centrum, maar verbind de vestingstad ook met recreatief-toeristisch aanbod in de rest van de gemeente;
- Culturele instellingen en creatieve ondernemers worden (beter) betrokken bij aanbodontwikkeling;
- Laagdrempelige waterrecreatieve activiteiten en plekken aan het water ontwikkelen als belangrijke trekpleisters (havens, grachten, Buiten de Waterpoort, evt. stadsstrand);
- Regionale samenwerking, o.a. binnen de Vestingdriehoek, Biesboschlinie en het Groene Hart.

Zie bijlage 5 voor een toelichting van de scenario's op hoofdlijnen.

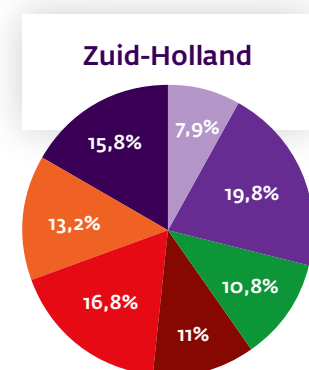
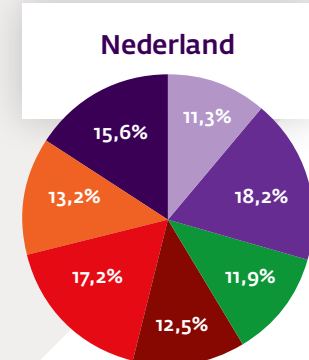
2.3 Inzicht in doelgroepen

Iedereen beleeft vrije tijd op zijn eigen manier. De één houdt van rust en natuur, de ander zoekt juist actie en gezelligheid. Om beter te begrijpen wat mensen leuk vinden in hun vrije tijd of op vakantie, gebruiken we de Leefstijlvinder, een hulpmiddel dat helpt om mensen in te delen in groepen. Zo krijgen we een beter beeld van wat voor soort activiteiten, plekken of voorzieningen bij hen passen. Dit is belangrijk om ons aanbod in toerisme en recreatie beter te kunnen afstemmen.

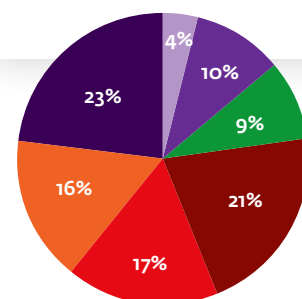
Voor een duurzame groei van de toeristisch-recreatieve sector is het van belang om het profiel van de toekomstige bezoekers goed te laten aansluiten bij de samenstelling van inwoners. Het is aan te bevelen de leefstijlen van bezoekers en inwoners naar elkaar toe te laten groeien zodat de recreatieve ontwikkeling ook voor bewoners aantrekkelijk is. Dit is richtinggevend voor uitvoeringsorganisaties met betrekking tot hun doelgroepenstrategie.

De leefstijlvinder deelt de mensen in in 7 verschillende groepen: Avontuurzoekers, Plezierzoekers, Harmoniezoekers, Verbindingszoekers, Rustzoekers, Inzichtzoekers en Stijlzoekers.

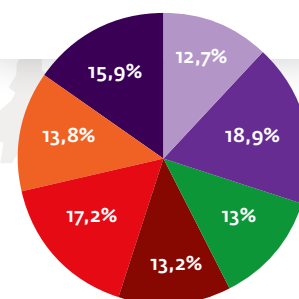
Figuur 10 laat zien dat de meeste inwoners van Gorinchem vooral **Plezierzoekers** (19%) zijn, gevolgd door **Rustzoekers** (17%) en **Stijlzoekers** (16%). De leefstijlen van inwoners van Gorinchem liggen min of meer gelijk met het gemiddelde in Zuid-Holland en Nederland.

Bezoekers Gorinchem

Inwoners Gorinchem

Plezierzoekers

Plezierzoekers staan voor gezelligheid met vrienden en familie op een laagdrempelige manier. Deze groep zal bijvoorbeeld gezellig op een terrasje gaan zitten, een escaperoom bezoeken of naar een festival gaan.

Rustzoekers

Rustzoekers houden van rust en regelmaat, en voelen zich het meest op hun gemak in hun eigen, vertrouwde omgeving. Ze vinden het fijn als ze lekker hun gang kunnen gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Ze houden ervan om op hun gemak thuis te zijn, een beetje te tuinieren, te klussen en tv te kijken. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.

Stijlzoekers

Stijlzoekers zijn op zoek naar luxe, comfort en exclusiviteit in hun vrije tijd. Dit geldt voor zowel dagactiviteiten als verblijf. Zo gaan ze bijvoorbeeld graag naar de wellness, huren ze een sloepje, gaan ze luxe uiteten en verblijven ze in (boutique) hotels.

Bijlage 4 biedt een uitgebreidere toelichting op de Leefstijlvinder.

2.4 Trends en ontwikkelingen

Deze paragraaf beschrijft de belangrijkste trends en ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme en hun betekenis voor Gorinchem.

Toenemende aandacht voor duurzaamheid

Trend: steeds meer mensen kiezen bewust voor duurzame vakanties en verblijven.

Belang: duurzaam toerisme minimaliseert negatieve impact op natuur, milieu en bewoners.

Kans voor Gorinchem:

- Investeren in duurzame horeca en accommodaties.
- Marketing inzetten om de 'juiste' bezoekers aan te trekken en te spreiden (kwaliteitstoeristen).

Gezonde levensstijl en buiten zijn

Trend: mensen zoeken ontspanning in de natuur en kiezen vaker voor wellness, wandelen, fietsen en kajakken.

Kans voor Gorinchem:

- De stad en omgeving lenen zich goed voor onthaasting in een natuurlijke omgeving.
- Themaroutes en belevingsgerichte fiets- en wandelpaden en vaarwegen kunnen inspelen op deze behoefte.

Populariteit van wandelen en fietsen

Trend: wandelen en fietsen zijn nog steeds de populairste vrijetijdsactiviteiten.

Impact: routes zorgen voor meer bestedingen en dragen bij aan leefbaarheid.

Kans voor Gorinchem:

- Verdere uitbreiding en afronding van het wandelknooppuntennetwerk.
- Koppeling van routes aan thema's, rustpunten en verhalen die toeristisch-recreatief aanbod verbinden.

Groei van cultuurtoerisme

Trend: behoefte aan betekenisvolle ervaringen en betrokkenheid bij erfgoed neemt toe.

Verandering: erfgoed draait steeds meer om participatie in plaats van alleen behoud.

Kans voor Gorinchem:

- Rijk cultuurhistorisch aanbod biedt potentie.
- Belangrijk om het verhaal van de stad op een beleefbare en aantrekkelijke manier te vertellen.

Demografische veranderingen

Trend: vergrijzing neemt toe. De groep 65-plussers wordt in 2030 groter dan het aantal jongeren onder de 20 jaar.

Gevolg: ouderen zoeken rust, comfort en natuurbeleving.

Kans voor Gorinchem:

- Inzetten op jaarrond aanbod gericht op senioren.
- Ontwikkeling van rustige activiteiten, comfortabele verblijven en goede bereikbaarheid.

2.5 SWOT-analyse

Voor de toeristisch-recreatieve sector in gemeente Gorinchem zijn de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen op een rij gezet in onderstaande sterkte-zwakte analyse (SWOT). De SWOT analyse is gebaseerd op de analyse van bestaand beleid en resultaten van onderzoeken, de gesprekken die gevoerd zijn en de enquête. Hiermee geeft het een samenvatting van de huidige situatie in Gorinchem en de kansen/bedreigingen voor de toekomst.

Sterke punten

- ♦ Kernwaarden: vestingstad (onderdeel van UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies, water en mix van cultuur, evenementen, horeca en winkels).
- ♦ Strategisch gelegen op het snijpunt van Zuid-Holland, Gelderland en Noord-Brabant ("Sleutel van Holland").
- ♦ Gorinchem is onderdeel van het Groene Hart en ligt nabij Nationaal park De Biesbosch.
- ♦ Ligging aan het water (Merwede en Linge).
- ♦ Goedbewaarde gebleven vestingstad en de titel 'Mooiste Vestingstad van Nederland' en onderdeel van UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies.
- ♦ Aanwezigheid van routenetwerken en verschillende (regionale) themaroutes.
- ♦ Compact en goed beloopbaar/fietsbaar.
- ♦ Aanwezigheid van culturele voorzieningen, markten, evenementen en routenetwerken.
- ♦ Betrokken stakeholders.
- ♦ Goede bereikbaarheid per auto via A15 en A27.

Zwakke punten

- ♦ Gorinchem wordt vaak alleen als vestingstad gezien, terwijl het meer te bieden heeft.
- ♦ Matige parkeervoorzieningen en bereikbaarheid van de binnenstad
- ♦ Beperkte bereikbaarheid met routes en het openbaar vervoer (o.a. vanaf Van der Valk en evenementenhal).
- ♦ Beperkte vaartijden Riveer buiten hoogseizoen (vestingdriehoek).
- ♦ Gebiedspromotie richt zich vooral op de vesting, de omliggende regio blijft onderbelicht.
- ♦ Beperkte samenwerking tussen vrijetijdssectoren zoals detailhandel en cultuur.
- ♦ Ontbreken van kaders, richtlijnen en stimulansen voor aanbodontwikkeling.
 - ♦ Beperkte lokale impact van riviercruisevaart.
 - ♦ Beperkt aanbod door de seizoenen heen (seizoensverspreiding).
 - ♦ Beperkt aanbod aan overnachtingsmogelijkheden voor meerdaags verblijf.
 - ♦ Onvoldoende data beschikbaar over bezoekersstromen.

Kansen

- ♦ Beleefbaarheid en bekendheid van het cultureel-historisch erfgoed.
- ♦ Seizoensverlenging van het toeristisch aanbod.
- ♦ Toegang tot recreatieve mogelijkheden buiten in de directe woonomgeving.
- ♦ Aanbodontwikkeling voor kinderen (gezinnen) en jongeren.
- ♦ Benutten van kernwaarden 'water' voor meer vormen van waterrecreatie.
- ♦ Ontwikkelen van een lokaal sterk programma voor de riviercruisevaart.
- ♦ Optimaliseren en ontwikkelen routenetwerken en thematische routes.
- ♦ Benutten van industrieel en maritiem erfgoed
- ♦ Ontwikkelen van unieke verblijfslocaties.
- ♦ Opzetten extra VVV-locatie, bijvoorbeeld pop-up.
- ♦ Verdere professionalisering van de bestemmingsmarketing.
- ♦ Realiseren van één aanspreekpunt bij de gemeente voor ondernemers.
- ♦ (Regionaal) Samenwerken, zorgen voor verbinding.

Bedreigingen

- ♦ Stilstand in toeristische ontwikkeling leidt tot verval of afname in beleving.
- ♦ Consumenten verwachten hoge kwaliteit van het toeristisch aanbod en het gastheerschap.
 - ♦ Bereikbaarheid met OV.
- ♦ Toeristische druk en draagkracht uit balans bij toenemende bezoekersstromen en activiteiten.
- ♦ Concurrentie van omliggende bestemmingen en/of aanbod.
- ♦ Inzet en middelen van de gemeente voor toerisme.
- ♦ Nieuwe inhoud geven aan titel 'Vestingstad'.
- ♦ Publieke toegankelijkheid van erfgoed.

3

Koers en strategie richting 2035

In dit hoofdstuk worden de ambities en doelen voor de vrijetijdseconomie in Gorinchem tot 2035 toegelicht. Voorafgaand wordt ingegaan op een aantal uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de koers en strategie richting 2035.

3.1 Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten zijn meegenomen in de koers en strategie:

- Er wordt ingezet op kwaliteit in plaats van kwantiteit;
- Het programma richt zich niet alleen op bezoekers van Gorinchem, maar ook op inwoners en ondernemers;
- Duurzaam toerisme is een rode draad in het programma om te zorgen voor een balans tussen economie, natuur, bereikbaarheid en leefbaarheid;
- De kernkwaliteiten van Gorinchem dienen als basis voor verdere ontwikkeling. Het is belangrijk deze kwaliteiten te versterken, uit te dragen én te behouden. Daarom sluit het programma aan bij de Merkstrategie Gorinchem 2024. Ontwikkelingen moeten passen bij de schaal en het DNA van Gorinchem;
- Het programma leidt tot samenhangende ontwikkelingen: onder andere aanbodontwikkeling, netwerk/samenwerking, monitoring, druk en draagkracht in balans;
- Vrijtijdseconomie wordt hierbij niet gezien als doel op zich, maar als een instrument om bij te dragen aan lokale doelstellingen. Het is van belang dat ook de lokale bevolking en ondernemers profiteren van de ontwikkelingen binnen de toeristisch-recreatieve sector, en dat het een programma van én voor Gorinchem wordt;
- Het programma moet richting geven aan de verdere professionalisering van de gebiedsmarketing en -promotie van Gorinchem, en als versterking van de positionering binnen regionale samenwerkingen.

© Mooi Gorinchem

3.2 Ambities en doelen

3.2.1 Ambities

Een sterke vrijetijdseconomie is geen doel op zich, maar een middel waarmee in Gorinchem gewerkt wordt aan een fijne gemeente om in te wonen, werken, verblijven en recreëren. Er wordt gestreefd naar een duurzame sector met een balans tussen economie, natuur, bereikbaarheid en leefbaarheid voor bezoekers en inwoners.

De vrijetijdseconomie moet bijdragen aan:

- Een (be)leefbare stad waar inwoners dichtbij huis kunnen recreëren.
- Een stad die jaarrond aantrekkelijk is voor inwoners en bezoekers met voldoende aanbod voor ieder weertype. Daarbij wel rekening houdend met toerisme in balans, waarbij ontwikkelingen plaatsvinden binnen de draagkracht van de natuur en samenleving. Daarnaast moeten ontwikkelingen passen bij de gewenste doelgroepen (zie paragraaf 2.3).
- Het behouden, herbestemmen, in stand houden en uitdragen van de cultuurhistorie en erfgoed als unieke waarde van Gorinchem.
- De onderscheidende kracht van Gorinchem te versterken door het professionaliseren van marketinguitingen en het versterken van het netwerk voor een heldere positionering van Gorinchem binnen o.a. de Vestingdriehoek, Biesboschlinie en het Groene Hart.

Deze ambitie leiden tot doelen voor vier thema's, die hieronder worden toegelicht en uitgewerkt:

1

Versterken en optimaliseren van de dagrecreatieve sector

2

Uitbreiding uniek (kleinschalig) kwalitatief verblijfsrecreatief aanbod

3

Beleefbaar maken van de cultuurhistorie, geschiedenis en verhalen

4

Versterken en professionaliseren van regionale samenwerkingen

Versterken en optimaliseren van de dagrecreatieve sector

Gorinchem biedt een divers aanbod aan dagrecreatie dat beter met elkaar verbonden kan worden, ook in combinatie met andere sectoren zoals detailhandel en ambachten. Zo ontstaan mogelijkheden voor het ontwikkelen van nieuw aanbod dat jaarrond aantrekkelijk is en bijdraagt aan het spreiden van bezoekers in tijd en ruimte. Door het medegebruik van bezoekers kunnen voorzieningen voor inwoners behouden blijven en wordt de leefbaarheid en lokale economie versterkt.

De komende jaren wordt ingezet op:

- De ontwikkeling van aantrekkelijk jaarrond dagrecreatief aanbod (inclusief 'slecht weer aanbod');
- Stimuleren en behouden van activiteiten en evenementen die de sterke punten van Gorinchem benadrukken en zorgen voor een levendige stad;
- Samenwerkingen tussen ondernemers en organisaties organiseren om (nieuwe) arrangementen te ontwikkelen, het bestaande aanbod te verbinden en kennisuitwisseling te stimuleren.

Advies/voorzet voor de uitvoeringsagenda

- Optimaliseren, actualiseren en waar nodig uitbreiden van de toeristisch-recreatieve infrastructuur (wandelen, fietsen, varen);
- Stimuleringsfonds of aanpassen wet & regelgeving bij ontwikkeling van initiatieven voor dagrecreatief aanbod;
- Ontwikkelen activiteiten voor de cruisegasten (programmering);
- Organiseren van een structurele bijeenkomst om de samenwerking tussen ondernemers en organisaties te bevorderen;
- Helder evenementenbeleid en aanspreekpunt binnen de gemeente;
- Stimuleren en faciliteren van het verbeteren van de bereikbaarheid van de bestemming en de toeristisch-recreatieve trekpleisters.

Toekomstbestendigheid en kwaliteitsverbetering van het verblijfsrecreatieve aanbod

In Gorinchem zijn diverse type verblijfsaccommodaties. Om meer bezoekers te laten verblijven in de gemeente, is een gevarieerd verblijfsrecreatief aanbod belangrijk. Voor een toekomstbestendige vrijetijdssector wordt ingezet op een kwaliteitsslag voor het bestaande aanbod door bijvoorbeeld verduurzaming, innovatie en het geschikt maken voor gewenste doelgroepen.

De komende jaren wordt ingezet op:

- Ruimte voor nieuwe ontwikkelingen die passen bij de gewenste doelgroepen en het karakter en de kernwaarden van Gorinchem. Ook zijn deze ontwikkelingen aanvullend op het bestaande aanbod.
- Stimuleren van kwaliteitsverbetering door bestaande accommodaties aan te moedigen om te verduurzamen, te innoveren en zich te onderscheiden op gebied van kwaliteit en authenticiteit.

Advies/voorzet voor de uitvoeringsagenda

- Helder beleid formuleren door het opstellen van een Ontwikkelingskader die de ambities en doelen van de visie als uitgangspunt heeft om nieuwe ontwikkelingen te sturen;
- Stimuleren van clustervorming, waarbij dag- en verblijfsrecreatie aan elkaar gekoppeld worden om de aantrekkingskracht voor gasten te vergroten (onder andere ontzorgen, arrangementen, één aanspreekpunt of boekingsmethode).
- Een prijs uitreiken om de inspanningen van ondernemers te waarderen en zichtbaar te maken die de kwaliteit van dag- en verblijfsrecreatief aanbod verder verbeteren of ontwikkelen.
- Organiseren van samenwerking en kennisuitwisseling tussen diverse toeristisch-recreatieve stakeholders op het gebied van aanbodontwikkeling, innovatie, energiebeleid, duurzaamheid, human resource.

Beleefbaar maken van de cultuurhistorie, geschiedenis en verhalen

Gorinchem heeft rijke cultuurhistorie met onder meer militair, maritiem, industrieel erfgoed. Dit erfgoed maakt onlosmakelijk onderdeel uit van het karakter van Gorinchem en draagt bij aan de unieke uitstraling, positie en positionering van de gemeente. Met het beleefbaar maken van de cultuurhistorie, geschiedenis en verhalen wordt bijgedragen aan:

- Het behoud, herbestemmen en/of openstellen van erfgoed;
- Stimulering van een gevarieerde aanbod- en productontwikkeling;
- Bevordering van de leefbaarheid, leefomgeving en lokale economie.

De komende jaren wordt ingezet op:

- Het versterken van cultureel erfgoed: door informatie, ondersteuning en kennisuitwisseling te faciliteren voor eigenaren en exploitanten van erfgoed;
- Het ontwikkelen van verhaallijnen over materieel en immaterieel erfgoed dat typisch Gorkums is en aansluit bij de kernwaarden;
- Het uitdagen en stimuleren van stakeholders om verhaallijnen te benutten voor marketing, promotie en productontwikkeling;
- Het benutten van de lokale kennis, het enthousiasme en creativiteit van de culturele sector.

Advies/voorzet voor de uitvoeringsagenda

- Vanuit de erfgoedvisie het materieel en immaterieel erfgoed in kaart brengen en met stakeholders de aanzet tot de verhaallijnen uitwerken.
- Aanspreekpunt binnen gemeente aanstellen voor eigenaren en exploitanten van erfgoed die informeert (bijv. over wet & regelgeving, stimuleringsmaatregelen) en zorgt voor kennisuitwisseling (behoud, verduurzamen, exploiteren).
- Organiseren van kennismaken en samenwerking tussen stakeholders om te komen tot aanbod- en productontwikkeling die past bij de kernwaarden van Gorinchem en haar toeristische draagkracht, en de gewenste doelgroepen aantrekt.
- De verhaallijnen koppelen aan de toeristisch-recreatieve infrastructuur (bijv. thema routes).
- De verhaallijnen integreren in marketing en promotie (online en offline).

Versterken en professionaliseren van regionale samenwerkingen

Inzetten op een duidelijke positionering binnen de regionale samenwerkingen en deze (verder) professionaliseren en versterken. Hierbij gaat het niet alleen om het stimuleren van groei van het aantal bezoekers en hun bestedingen, maar ook om het aantrekken van de juiste doelgroepen en het reguleren van bezoekersstromen.

De komende jaren wordt ingezet op:

- Het verbinden van de lokale marketingstrategie met regionale structuren. Het doel is om eventuele versnippering tegen te gaan, bezoekersmanagement verder uit te werken en een duidelijke positionering te creëren;
- Profileren en promotie: het promoten van het verhaal van Gorinchem en het bijbehorende aanbod als eigen bestemming met vertaling naar een belangrijk onderdeel van het regionale aanbod;
- Het verder ontwikkelen van de online vindbaarheid en zichtbaarheid van de regionale bestemming en als mogelijk ook het boekbaar maken van het (gecombineerde) aanbod;
- Agenderen van de regionale samenwerking op bestuurlijk en ambtelijk niveau zodat de uitvoerende partijen een duidelijke opdracht hebben.

Advies/voorzet voor de uitvoeringsagenda

- Bestuurlijk en ambtelijk structureel afstemmen van opdrachten aan (lokale) marketingorganisaties.
- In de opdracht aan uitvoeringsorganisaties de regionale samenwerking meenemen en daarvoor ook middelen en capaciteit vrijmaken.
- Regionale afspraken over dataverzameling (o.a. digitale telling, feedbacksysteem).
- Monitoren en bijsturen van de regionale uitvoeringsactiviteiten in regionaal verband.
- Onderzoek naar verbetering, uitbreiding en optimalisering van de fysieke verbinding tussen het regionale aanbod.
- Als regio een programma voor de cruisevaart ontwikkelen en afstemmen met de rederijen om meer lokale opbrengsten te genereren en het beeld bij de gast te creëren dat zij Nederland in een notendop beleefd, geproefd en gezien hebben.

&

Bijlagen

Bijlage 1 - Participatie

Wie?	Op welke manier?
Dutch Delta Cruise Port	Groepsgesprek
Riveer	Groepsgesprek
Van der Valk Hotel	Individueel gesprek
Groene Hart	Groepsgesprek
Stichting Gorinchem Citymarketing	Groepsgesprek
Hartje Gorinchem	Groepsgesprek
Mooi Gorinchem	Groepsgesprek
Gorinchem inspireert	Groepsgesprek
Gemeente Gorinchem	Groepsgesprek en ambtelijke werksessie
Theater Peeriscoop	Groepsgesprek
Slot Loevestein	Groepsgesprek
Biesboschlinie	Groepsgesprek
Gorcums Museum	Ambtelijke werksessie
Inwoners	Enquête met behulp van Swipocratie
Bezoekers	Enquête met behulp van Swipocratie

Bijlage 2 - Overzicht geanalyseerde documenten

In het bureauonderzoek, uitgevoerd door Bureau BUITEN, zijn de volgende documenten meegenomen:

- Omgevingsvisie Gorinchem
- Coalitieakkoord Gorinchem 2022-2026
- Visie van de stad GO2032
- Economische visie 2021
- Ambities Cultuur 2019-2023
- Erfgoedbeleid 2025-2028
- Meerjarenplan Gorinchem Citymarketing 2021-2023
- Merkstrategie Gorinchem 2024
- Toeristisch Bezoek aan Steden 2024, NBTC

Bijlage 3 - Analyse bestaand beleid

Op gemeentelijk niveau zijn eerder diverse beleidsstukken opgesteld die raken aan het programma vrijetijdseconomie voor Gorinchem. Hieronder volgt een korte toelichting.

Omgevingsvisie Gorinchem

Sinds 2023 beschikt de gemeente Gorinchem over een Omgevingsvisie. Hierin wordt het ruimtelijk toekomstbeeld richting 2050 geschetst. Deze visie biedt een integraal, langetermijnperspectief voor de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de fysieke leefomgeving. De visie rust op drie strategische pijlers die voortkomen uit de historische context en de actuele opgaven van Gorinchem:

De centrale gedachte hierbij is 'samen de stad te maken'.

Toerisme en recreatie nemen een belangrijke plaats in binnen de Omgevingsvisie: *"Gorinchem heeft een (rijks)beschermd stadsgezicht en ontwikkelt zich tot een prominente monumentengemeente, waar erfgoed in combinatie met cultuur en toerisme een steeds grotere (economische) plek inneemt"*. Tot 2050 blijft binnen de huidige stadsgrenzen ruimte bestaan voor het behouden versterken van het voorzieningenniveau voor cultuur, toerisme en leisure. In de Gorcumse binnenstad voert beleving voor toerisme, horeca en erfgoed de boventoon, met ontmoeting en verblijf als sleutelbegrippen. Winkelen, horeca, cultuur, wonen en erfgoed versterken elkaar binnen het compacte centrum.

Erfgoed krijgt specifieke aandacht binnen de visie, met drie speerpunten:

- Culturele en recreatieve voorzieningen zijn op orde, waarbij functionaliteit én een gezonde beleving centraal staan.
- Erfgoed van de binnenstad staat centraal, waarbij beleving (van de historie en het groen) een belangrijk speerpunt is.
- Erfgoed wordt beschermd en beheerd.

De vestingstad wordt ook expliciet benoemd als een unieke kracht van Gorinchem. De visie onderstreept het belang van het behouden en versterken van het historische karakter. Historie moet beleefbaar worden gemaakt, ook op een eigentijdse manier, om niet alleen toeristen, maar ook (toekomstige) hoogopgeleide inwoners aan Gorinchem te binden. De vesting, historische bin-

nenstad en haar verhalen worden gezien als 'unique selling points' voor toerisme én als belangrijke elementen voor de aantrekkingskracht van de stad als geheel. Tot slot stelt de Omgevingsvisie dat water in hoge mate de identiteit van de stad bepaalt en kansen biedt voor recreatie, toerisme en watergebonden bedrijvigheid.

Coalitieakkoord Gorinchem 2022-2026

Het Coalitieakkoord benoemt de ambities voor Gorinchem voor de komende vier jaren op hoofdlijnen. Cultuur speelt een centrale rol in Gorinchem. Het verbindt de samenleving en moet toegankelijk zijn voor iedereen via beleid en subsidies. De gemeente stimuleert deelname via cultuureducatie, ondersteuning van culturele initiatieven en het behoud van cultureel erfgoed. Er wordt actief samengewerkt met inwoners en initiatiefnemers om de kracht en creativiteit van de stad optimaal te benutten. Culturele basisvoorzieningen zoals de bibliotheek, het museum en een groot podium zijn essentieel voor het vestingklimaat en de aantrekkingskracht van Gorinchem als vestingstad. De toeristische aantrekkingskracht van de 'Allermooiste vestingstad van Nederland' wil Gorinchem de komende jaren nog meer benutten.

Concrete voornemens in het coalitieakkoord zijn:

- Voortzetten van cultuurbeleid en opzetten van een transparanter cultuurfonds.
- Behoud van een groot podium voor sociaal-culturele voorstellingen, met onderzoek naar geschikte locaties.

- Versterken van de Bibliotheek AanZet met passende huisvesting in de binnenstad en activiteiten in wijken.
- Verdere doorontwikkeling van Stichting Gorinchem Citymarketing om de stad samen met omliggende gemeenten beter te profileren. Uitgangspunt daarbij is een levendige en leefbare stad, waar bezoekers en inwoners zich welkom voelen.

Visie van de stad GO2032

Binnen deze visie wordt toerisme gezien als één van de belangrijke pijlers van de nieuwe economie van Gorinchem. Via het label 'Mooi Gorinchem' van Stichting Gorinchem Citymarketing wordt de stad (inter)nationaal gepromoot. Gorinchem sluit ook aan bij toeristische kansen in de omgeving, zoals de Linge, de Vestingdriehoek, het Groene Hart de Biesbosch en de Hollandse Waterlinies. Gorinchem profiteert via slimme en gezamenlijke arrangementen en meer overnachtingsmogelijkheden steeds meer van verblijfsrecreatie. In 2032 wil Gorinchem ook een 'open vesting' te zijn: (inter)nationaal bekend om de historische binnenstad en in een prachtige omgeving. De vesting wordt gezien als parel van Gorinchem. Belangrijk is dat de binnenstad geen museum wordt. Gorinchem onderscheidt zich juist van andere vestingsteden door haar levendige en open karakter.

Economische visie 2021

In 2021 heeft de gemeente Gorinchem een economische visie vastgesteld. Deze visie is gericht op het versterken van de economische structuur en dynamiek van Gorinchem. Binnen deze visie wordt toerisme als een van de twee sleutelsectoren benoemd, vanwege het grote belang voor de lokale economie. Over toerisme stelt de visie: "toerisme is economisch en maatschappelijk van belang voor Gorinchem. Bezoekers dragen bij aan het versterken van de lokale economie en bieden draagvlak voor voorzieningen, zoals cultuur, recreatie en openbaar vervoer. Een stad met goede voorzieningen is bovendien aantrekkelijker als woon- en werkstad."

Ambities Cultuur 2019-2023

In 2019 stelde de gemeente Gorinchem een ambitiesdocument op waarin wordt beschreven waar Gorinchem over vijf jaar wil staan op het gebied van cultuur. Deze ambities sluiten aan op de 'Visie van de stad' en het 'Gorcums Akkoord 2018-2022'. De ambities richten zich op drie hoofdthema's. Allereerst staat het cultureel erfgoed centraal. Gorinchem koestert zijn historie door erfgoed te onderhouden en verhalen over het verleden te vertellen in musea en andere vormen van presentatie. Deze geschiedenis is niet alleen van waarde voor inwoners, maar vormt ook een belangrijke toeristische troef. Daarnaast wil Gorinchem een gastvrije en tolerante stad blijven, aantrekkelijk voor een breed scala aan bezoekers, waarbij het water en de historische verbindingswegen een belangrijke rol spelen.

Een tweede speerpunt is het stimuleren van cultuureducatie en cultuurparticipatie. Gorinchem wil de creativiteit van zijn inwoners, die altijd al makers zijn geweest, actief ondersteunen, zowel binnen het verenigingsleven als in de individuele amateurkunst. De gemeente waardeert daarbij ook de kritische geest van de Gorcumers. Met het oog op verbinding zoekt Gorinchem naar manieren om de stadswallen symbolisch te doorbreken: door enerzijds de wijken sterker bij het centrum te betrekken en anderzijds een centrale ontmoetingsplek te creëren waar inwoners elkaar kunnen treffen. Tot slot zet Gorinchem in op het versterken van het cultuuraanbod. Gorinchem wil haar traditionele regiofunctie behouden als bruisend centrum voor horeca, theater, evenementen, de kermis en meer. Daarom wordt er actief geïnvesteerd in het levendige karakter van het centrum.

Erfgoedbeleid 2025-2028

In 2024 stelde de gemeente Gorinchem een erfgoedbeleid op die zich richt op het toekomstbestendig maken van erfgoed zodat het over honderd jaar nog bijdraagt aan de leefbaarheid en herkenbaarheid van Gorinchem. Cultureel erfgoed speelt een belangrijke rol in het versterken van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in Gorinchem. Het vormt daarmee een kernkwaliteit van Gorinchem. Erfgoed draagt niet alleen bij aan de aantrekkelijkheid van Gorinchem voor bezoekers, maar maakt ook het verhaal en de identiteit van Gorinchem zichtbaar en voelbaar.

Voor de periode tot 2050 zijn de volgende uitgangspunten leidend:

- 1 Het inzichtelijk maken van erfgoedwaarden.
- 2 Het beschermen van monumenten en hun omgeving.
- 3 Het behoud van erfgoed door ontwikkeling.
- 4 Het erfgoed beleefbaar maken.
- 5 Het samen verantwoording dragen voor erfgoed.

Meerjarenplan Gorinchem Citymarketing 2021-2023

Het label 'Mooi Gorinchem' van Stichting Gorinchem Citymarketing heeft in 2020 het Meerjarenplan Gorinchem Citymarketing opgesteld. Hierin wordt zowel teruggeblikt op behaalde resultaten als vooruitgekeken naar de manier waarop Gorinchem verder op de (inter)nationale kaart wordt gezet als aantrekkelijke bestemming voor recreatie, dagjes uit en evenementen.

Het meerjarenplan richt zich voornamelijk op drie belangrijke doelen:

- 1 Het aantrekken van meer bezoekers en het stimuleren van herhaalbezoek.
- 2 Het verlengen van de bezoekduur en het bevorderen van meer meerdaags bezoek.
- 3 Het verhogen van de bestedingen van bezoekers.

Merkstrategie Gorinchem 2024

In 2024 bracht Stichting Gorinchem Citymarketing de Merkstrategie Gorinchem uit. Hierin wordt gecommuniceerd over de identiteit van Gorinchem, waar Gorinchem voor staat en hoe deze identiteit eenduidig als merk in de markt kan worden gezet. De strategie vertaalt de Gorcumse identiteit en karaktereigenschappen naar merkwaarden. De belangrijkste karaktereigenschappen van Gorinchem zijn:

- 1 Oorspronkelijk: in Gorinchem zijn we oorspronkelijk in ons doen en laten.
- 2 Levendig: Gorinchem verwelkomt al eeuwenlang mensen gastvrij en blijft zo een levendige stad.
- 3 Eigenzinnig: Gorcummers bekijken alles met een kritische en afwachtende blik.
- 4 Doenersmentaliteit: dankzij het verleden als arbeiders- en industriestad aan het water, kenmerkt Gorinchem zich door een echte doenersmentaliteit. Gorcummers zijn doeners.

Daarnaast wordt in de strategie de positionering van Gorinchem uitgewerkt. Gorinchem profileert zich als *"een charmante vestigingsstad aan het water, in een groene omgeving. Een levendige, sociale stad met sterke regionale verbindingen. Compact en compleet: alles wat je nodig hebt om prettig te leven is dichtbij."*

Onze nuchtere doenersmentaliteit zorgt voor een goed ondernemersklimaat. Door de centrale ligging in Nederland is Gorinchem over weg en water goed bereikbaar".

Voor het domein vrije tijd en bezoeken positioneert Gorinchem zich als: "een levendige vestingstad aan het water, in een mooie groene omgeving. Ontdek al wandelend, fietsend of varende de stad als een groen stadspark. De stad herbergt te bezichtigen militair erfgoed uit de nabije en verre historie. Van de Koude Oorlog tot de Hollandse Waterlinies. Niet voor niets is de nog altijd oorspronkelijke vesting onderdeel van UNESCO Werelderfgoed. Naast uniek erfgoed biedt de vesting een levendige mix van lokale (ambachts)winkels, horeca en evenementen".

De strategie benoemt ook de onderscheidende kwaliteiten van Gorinchem voor vrije tijd en bezoek:

- 1 Historisch, groene vesting dankzij de vesting, vestingwallen en wandelroutes.
- 2 UNESCO Werelderfgoed, zoals de Vestingdriehoek en Slot Loevestein.
- 3 Levendige stad met cultuur, evenementen (zoals het Zomerfeest, Hippiëfestival en Winterfestijn), musea en veel horeca door het verleden als garnizoensstad.
- 4 Ligging aan het water en in het groen, met faciliteiten zoals veerdiensten, een watertaxi, een passantenhaven, strand, en fiets- en wandelroutes.
- 5 Mix van functies, waardoor bezoekers cultuurhistorie, lokale winkels, ambachtswinkels en een breed horeca-aanbod gemakkelijk kunnen combineren tijdens één bezoek.

Toeristisch bezoek aan steden 2024, NBTC

In 2023 nam de gemeente Gorinchem deel aan het onderzoek 'Toeristisch bezoek aan steden' van het Nationaal Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) om beter inzicht te krijgen in de omvang en aard van het toeristisch (dag)bezoek aan Gorinchem. Verschillende kenmerken van toeristisch bezoek worden uiteengezet, zoals vervoermiddel, bezoekduur, ondernomen activiteiten en bestedingen. Ook worden leefstijlsegmenten aan de resultaten gekoppeld.

In 2023 werd Gorinchem meer dan 1,23 miljoen keer bezocht door ongeveer 426 duizend bezoekers. Dit betekende een toename ten opzichte van 2022, toen er 1,24 miljoen bezoeken werden geregistreerd en 343 duizend bezoekers. Bezoekers gaven in 2023 gemiddeld €55,70 per persoon uit.

De gemiddelde bezoekfrequentie was 2,9 keer per persoon. Van de 426 duizend bezoekers bezocht:

- 43% Gorinchem één keer.
- 23% twee keer.
- 9% drie keer.

Van deze bezoekers kwam 39% uit de eigen provincie, en 61% uit de rest van het land. Populaire redenen voor een bezoek waren:

- Winkelen voor plezier (28%)
- Lunchen of dineren (24%)
- Stadswandeling maken (13%).

In 2023 was de populairste bezoekdag zaterdag (41%), gevolgd door vrijdag (18%) en woensdag, donderdag en zondag (elk 10%). De gemiddelde bezoekduur was:

- 2 tot 4 uur (45%)
- 4 tot 6 uur (29%)
- 0 tot 2 uur (13%)
- Meerdaags bezoek (3%)

Bezoekers komen vooral met een partner (55%) of met vrienden (20%), terwijl slechts 6% met kinderen van 0 tot 5 jaar komt. De meeste bezoekers reizen met de auto (77%), gevolgd door de trein (10%), streekvervoer (1%) en fiets (10%). Wat betreft de regio, 76% van de bezoekers bezoekt alleen Gorinchem, zonder andere gebieden te combineren. 15% bezoekt een andere stad of dorp en 12% een natuurgebied. Tot slot stelt 38% van de bezoekers voor de komende twee jaar nogmaals Gorinchem te bezoeken voor ontspanning of plezier.

Bijlage 4 - Uitwerking toeristisch-recreatief profiel

Ligging

Gorinchem is een historische vestingstad in Zuid-Holland (zie figuur 1) met circa 39.000 inwoners. De stad is strategisch gelegen op het snijpunt van Zuid-Holland, Gelderland en Noord-Brabant. Deze ligging leverde de stad de bijnaam 'de sleutel van Holland' op. De vesting maakt deel uit van het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. De stad ligt aan de Linge en de Boven-Merwede, tegenover Woudrichem, Sleeuwijk en Slot Loevestein, en bevindt zich deels in de Alblasserwaard en deels in de Tielerwaard. Dankzij haar ligging is Gorinchem aantrekkelijk als woon-, werk-, en recreatiegebied.

Gorinchem beschikt over een treinstation waardoor Gorinchem regionaal verbonden is met Dordrecht en Geldermalsen (Merwedelingelijn) en een busstation met directe verbindingen naar steden als Utrecht en Sliedrecht. Gorinchem profiteert ook van haar strategische ligging nabij de snelwegen A27 en A15, evenals de provinciale N3. In 2025 vinden er diverse werkzaamheden aan de A27 plaats, waardoor er uitdagingen zijn met de bereikbaarheid van de stad. Daarnaast heeft Gorinchem een veerpont die voetgangers en fietsers overzet naar Sleeuwijk, Hardinxveld, Werkendam en Woudrichem. In het toeristisch seizoen is er ook een veerverbinding naar Slot Loevestein en Fort Vurig.

Figuur 1 Ligging van de gemeente Gorinchem (bron: Routedatabank.nl)

Kernwaarden

Gorinchem positioneert zich volgens de Merkstrategie als:

*"een levendige vestingstad aan het water, in een mooie groene omgeving. Ontdek al wandelend, fietsend of varend de stad als een groen stadspark. De stad herbergt te bezichtigen militair erfgoed uit de nabije en verre historie. Van de Koude Oorlog tot de Hollandse Waterlinies en de 80-jarige oorlog. Niet voor niets is de nog altijd oorspronkelijke vesting onderdeel van UNESCO Werelderfgoed. Naast uniek erfgoed biedt de vesting een levendige mix van lokale (ambachtelijke) winkels, horeca en evenementen"*⁴.

Water is onlosmakelijk verbonden met de identiteit van Gorinchem. De stad ligt aan de rivieren de Linge en de Merwede en wordt doorkruist met grachten. De levendige Lingehaven en Jachthaven, veerpont en watertaxi zorgen voor bereikbaarheid maar ook voor ontspanning en recreatie voor de inwoners en bezoekers. Het aantal riviercruiseschepen die aanmeren in Gorinchem neemt toe. Het water is ook verbonden met het erfgoed. Gorinchem is een van de grootste vestingsteden van Nederland en mede doordat het goed bewaard is gebleven sinds 1653, benoemd als winnaar van de verkiezing 'Allermooiste vestingstad van Nederland'⁵. De vesting is onderdeel van UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. De volledig intacte vestingwerken vormen vandaag de dag een groene ring rond de stad die populair is bij wandelaars, joggers of voor mensen die even willen uitwaaien. Door herbestemming en herstel hebben plekken als het Tolhuis, Korenmolen De Hoop en de Kruitmagazijnen een toeristisch-recreatieve functie gekregen (zie figuur 10). Regionaal maakt Gorinchem deel uit van de Vestingdriehoek samen met Woudrichem, Zaltbommel, Slot Loevestein en Fort Vurig. Deze plekken vertellen samen het verhaal van zeshonderd jaar Nederlandse verdediging met en aan het water.

Het rijke industriële verleden van Gorinchem wordt gekenmerkt door scheepsbouw, metaalbewerking en de voedingsmiddelenindustrie. Bedrijven als scheepswerf Kraaijeveld, staalconstructiebedrijf De Vries Robbé & Co en de Centrale Suikermaatschappij (CSM) boden werk aan honderden arbeiders uit de regio.

Sporen van dit verleden zijn nog zichtbaar en tastbaar in oude fabriekspanden en arbeiderswijken in en rondom de vestingstad. Het industriële erfgoed van Gorinchem krijgt steeds vaker een toeristisch-recreatieve invulling. Voormalige fabriekspanden en arbeiderswijken zijn bijvoorbeeld vandaag de dag onderdeel van wandelroutes die het verhaal van werk en leven in de industriële tijd vertellen. In de Evenementenhal Gorinchem vinden verschillende festivals, beurzen en congressen plaats. Voorbeelden zijn We are Hardstyle, het Crazy Cake Event, de KTR Militaria Beurs en de Creabeurs. Daarnaast bruist het ook in de vestingstad met het aanbod van de theaters, amateurkunsten en de vele kleinere culturele initiatieven denk aan de Culturele Zondag. De evenementen zoals de Zomerfeesten, kunstmanifestatie Symposium, de Lingehavenconcerten vinden voornamelijk plaats in het voorjaar en tijdens de zomermaanden en dragen bij aan het levendige culturele klimaat.

Figuur 2 Korenmolen De Hoop (bron: Beeldbank Stichting Gorinchem Citymarketing)

⁴ Merkenstrategie Gorinchem 2024

⁵ Wandelen door de tien mooiste vestingsteden van Nederland, ANWB, 2021

Dag- en verblijfsrecreatief aanbod

Gorinchem biedt een divers dag- en verblijfsaanbod voor inwoners en bezoekers met meerdere musea waarin verhalen over Gorinchem centraal staan. Zoals het Gorinchems Museum dat onder meer de geschiedenis van de Martelaren van Gorinchem en de ontsnapping van Hugo de Groot uit Slot Loevestein toont. Het Hendrick Hamel Museum vertelt het verhaal van zeeheld Hendrick Hamel, de eerste Europeaan die voet aan wal zette in Korea en nu nog zorgt voor geïnteresseerde bezoekers uit dat land. Er zijn verschillende voorzieningen waar ook gezinnen gebruik van maken zoals het subtropisch zwemparadijs Caribabad, de Vue bioscoop, A15 Karting en het Natuurcentrum. In de nabije omgeving biedt Avonturenboerderij De Molenwaard kinderen de mogelijkheid om het boerenleven op een speelse manier te ontdekken. Een populaire recreatielocatie aan het water is Buiten de Waterpoort aan de Merwede. Hier kan worden gezwommen, gespeeld, gerust op de ligweide of genoten van het strandje. Regelmatig vinden er watersportactiviteiten plaats. De midden in de stad gelegen Linge-haven vormt daarnaast een sfeervolle jachthaven voor passanten (zie figuur 11).

Figuur 3 Linge-haven (bron: Beeldbank Stichting Gorinchem Citymarketing)

Gorinchem heeft 16 hotels en Bed & Breakfasts (B&B) waarvan hotel Van der Valk de grootste is met 158 bedden. Daarnaast zijn er 24 kampeervlekken beschikbaar bij Buiten de Waterpoort en 75 ligplaatsen voor passanten bij de Linge-haven. Samen zijn de verblijfsaccommodaties in Gorinchem goed voor ongeveer 450 bedden. Verspreidt over de stad is er een breed aanbod aan horeca waarbij de Grote Markt fungeert als een centrumlocatie met een concentratie van eet- en drinkgelegenheden. Op zomerse dagen vormen de terrassen aan de Linge en de Merwede aantrekkelijke plekken voor een hapje of een drankje met uitzicht op het water. Informatie over het aanbod, evenementen en activiteiten binnen Gorinchem is verkrijgbaar bij VVV Gorinchem op de Grote Markt. Hier is ook promotiemateriaal verkrijgbaar, zoals stadswandelingen, fietskaarten en folders over bezienswaardigheden over de regio.

Routestructuren en Toeristisch Overstap Punt (TOP)

De recreatieve infrastructuur op gebied van fietsen, wandelen en varen verbindt Gorinchem met de regio. Via de knooppuntnetwerken zijn diverse routes te volgen (zie figuren 4 en 5). Mooi Gorinchem, het label van de marketing- en promotieorganisatie Stichting Gorinchem Citymarketing, biedt een aantal verschillende (thema)routes aan die de rijke cultuurhistorie van de vestingstad laten zien. Voorbeelden hiervan zijn de Vestingwandeling, de Beeldenroute, de Gevelroute, de Rampjaarwandeling 1672, de Stegenroute, de Molenroute, de Poëzieroute, de Leuke Winkeltjesroute en de Industrieel erfgoed route. Voor fietsers heeft Mooi Gorinchem ook een aantal (thema)routes uitgezet, zoals de Waterlinieroute, Rondje Pontje, de Ruwaardroute, de Molenroute, de Geuzen- en martelarenroute en de Bloesem en Fruitroute van 77 kilometer.

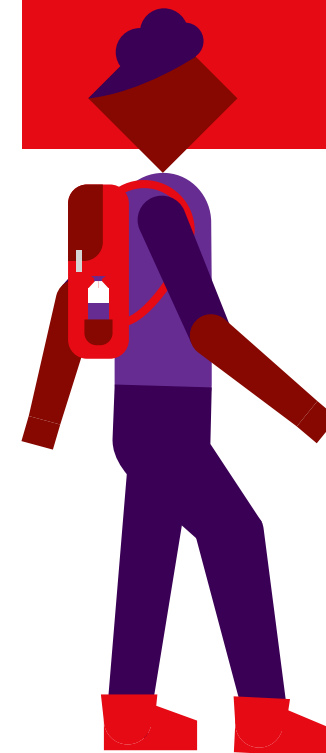

Figuur 4 Fietsnetwerk (groen)
(bron: Routedatabank.nl)

Figuur 5 Wandelnetwerk (bruin)
(bron: Routedatabank.nl)

Gorinchem is niet alleen één van de grootste maar ook één van de best bewaarde vestingsteden van Nederland. De vestingwallen, bastions en grachten dateren uit de zestiende en zeventiende eeuw en maken deel uit van de van de Hollandse Waterlinies, die sinds 2021 op de UNESCO Werelderfgoedlijst staan. De stad kent ook rijk religieus erfgoed. De Grote Kerk gelegen aan de Groenmarkt is een monumentaal gebouw dat een belangrijk onderdeel vormt van het culturele landschap van Gorinchem. De bijbehorende Grote Toren is een bekend oriëntatiepunt in de stad en biedt een prachtig uitzicht over de omgeving. Erfgoed zoals de Het Oude Stadhuis, de Korenmolen en het voormalige Bethlehem monument hebben een openbare bestemming als informatievoorziening of winkel. Een opvallend voorbeeld van industrieel erfgoed is het voormalig (staal)constructiebedrijf De Vries Robbé & Co. De loodsen en het schaftlokaal aan de rand van de Gorcumse binnenstad herinneren aan deze tijd. Tegenwoordig is het de thuisbasis van Galerie Rotor, met een permanente tentoonstelling over het erfgoed van De Vries Robbé.

Aan het water bij Buiten de Waterpoort bevindt zich een TOP waar diverse bewegwijzerde wandel- en fietsroutes starten. Ook kan hiervandaan de fiets- of veerpont van Riveer worden gepakt.

Marketing, promotie en samenwerkingsverbanden

Bestemmingsmarketing, -ontwikkeling en -management draagt bij aan de toeristisch-recreatieve bekendheid van Gorinchem en dat bezoekersstromen in de juiste banen worden geleid. Hiervoor zorgt Stichting Gorinchem Citymarketing met haar label 'Mooi Gorinchem'. Regionaal wordt samengewerkt met de Vestingdriehoek, via het Pact van Loevestein en met de gemeenten Molenlanden en Vijfheerenlanden.

Stichting Gorinchem Citymarketing zet zich sinds 2018 samen met publieke en private partners in om Gorinchem te positioneren (zie figuur 6). Unieke verkoopargumenten zijn: grootste authentieke vestingstad van Nederland, gelegen aan de Merwede en de Linge en onderdeel van de UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. De VVV is onderdeel van Stichting Gorinchem Citymarketing en gevestigd in het Gorcums Museum op de Grote Markt.

Stichting Gorinchem Citymarketing wil bijdragen aan het welbevinden van de stad en haar inwoners door de herkenbaarheid en aantrekkelijkheid van Gorinchem op het gebied van wonen, leven en werken te vergroten. Dat doet de stichting door het ontwikkelen en beheren van het merkconcept voor Gorinchem, het initiëren en (laten) uitvoeren van marketing- en promotieactiviteiten en het regisseren van de marketing en promotionele afstemming en samenwerking. In het meerjarenprogramma 2021-2023 en het jaarverslag van 2023 staan vier centrale doelen:

Figuur 6 Het logo van Mooi Gorinchem

Regionale samenwerking

De Vestingdriehoek is geen formele promotie- en marketingorganisatie, maar functioneert wél als een toeristisch samenwerkingsverband met duidelijke destiniemarketingdoelstellingen. Het initiatief omvat de vestingsteden Gorinchem, Woudrichem, Zaltbommel, evenals Slot Loevestein en Fort Vurig (zie figuur 7) en richt zich op het de productontwikkeling en de promotie van dit gebied als een unieke toeristische bestemming binnen het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Stichting Gorinchem Citymarketing is één van de partners en er wordt ingezet op het bereiken van een grotere economische spin-off en het verwerven van een sterkere positie in (boven)regionale samenwerkingsverbanden zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Dutch Delta Cruise Port.

Gorinchem is ook verbonden met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit gebeurt via deelname aan het **Pact van Loevestein**. Dit is een regionaal samenwerkingsverband geïnitieerd door de provincie Gelderland. Binnen het Pact van Loevestein werken verschillende partijen samen aan het behoud, beheer, beleefbaar maken en het promoten van het linielandschap om de bekendheid en aantrekkelijkheid te vergroten. Voor Gorinchem richt deze samenwerking zich onder andere op de liniebrede marketing en positionering van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en op het bundelen van erfgoed- en vrijetijdsaanbod in arrangementen, routes en campagnes⁶.

Daarnaast werkt de gemeente Gorinchem samen met de **gemeente Molenlanden en gemeente Vijfheerenlanden** aan de spreiding van bezoekers (bezoekersmanagement) en de ontwikkeling van meerdaagse arrangementen in de regio.

Figuur 7 De Vestingdriehoek in vogelvlucht (bron: Vestingdriehoek.nl)

⁶ Pact van Loevestein, 2022

Economische en maatschappelijke betekenis
Economische betekenis

In de toekomstvisie (2017) wordt vermeld dat recreatie en toerisme voor gemeente Gorinchem één van de economische pijlers is. Met het label 'Mooi Gorinchem' wordt beoogd (inter)nationale bekendheid te creëren. Daarbij wordt aangesloten bij toeristische mogelijkheden in de omgeving (bijvoorbeeld Linge, Vestingdriehoek, Biesbosch, Hollandse Waterlinie) en de landelijke 'metrolijnen' voor het toerisme. Met slimme, gezamenlijke arrangementen en meer overnachtingsmogelijkheden moet meer geprofiteerd worden dan voorheen van verblijfsrecreatie. Hieronder wordt de economische betekenis van recreatie en toerisme voor de gemeente Gorinchem toegelicht.

Vestigingen en banen

In 2023 waren er in Gorinchem 340 toeristisch-recreatieve vestigingen, wat een groei van 17,2% betekent ten opzichte van 2019 (290 vestigingen). In 2023 waren er 1.260 toeristisch-recreatieve banen in deze sector, tegenover 1.120 in 2019 (zie figuur 12). Dit betekent dat gemiddeld een toeristisch-recreatief bedrijf in Gorinchem in 2023 ongeveer 3,7 banen per vestiging had. Dit is hoger dan het gemiddelde in de provincie Zuid-Holland (3,4) en in Nederland als geheel (3,6). In vergelijking met naburige gemeenten heeft Gorinchem relatief veel toeristisch-recreatieve banen. Zo telde Dordrecht in 2023 3.090 van deze banen, Hardinxveld-Gies-

sendam 380 banen, Papendrecht 520 banen, Sliedrecht 410 banen en Zwijndrecht 840 banen.

De toeristisch-recreatieve sector vertegenwoordigt ongeveer 6,5% van de totale werkgelegenheid in Gorinchem in 2023 (zie figuur 8). Dit ligt tussen het percentage in de provincie Zuid-Holland (5,8%) en het landelijk gemiddelde (7,3%). In vergelijking met omliggende gemeenten is het aandeel toeristisch-recreatieve banen in Gorinchem relatief hoog. In 2023 was het aandeel in de gemeente Dordrecht 5,3%, in Hardinxveld-Giesendam 3,9%, in Papendrecht 3,3%, in Sliedrecht 3,3% en in Zwijndrecht 4%.

Bezoekers en bestedingen

In 2022 verwelkomde Gorinchem ongeveer 343.000 unieke Nederlandse (dag)bezoekers¹⁰, die gezamenlijk meer dan 1,24 miljoen bezoeken aflegden. Dit resulteerde in een economische waarde van meer dan 54 miljoen euro. De bezoekersfrequentie was 3,6 bezoeken. Van alle bezoekers kwam 36% uit de provincie Zuid-Holland. De meeste bezoekers kwamen voor één dag (94%), zo'n 6% verbleef langer dan één dag. 56% van de bezoekers is 50 jaar of ouder en komt vaak als stel, 13% zijn gezinnen met kinderen tussen de 6 en 17 jaar oud¹¹. In 2023 nam dit aantal toe met 24% tot 426.000 bezoekers, die samen ruim 1,23 miljoen

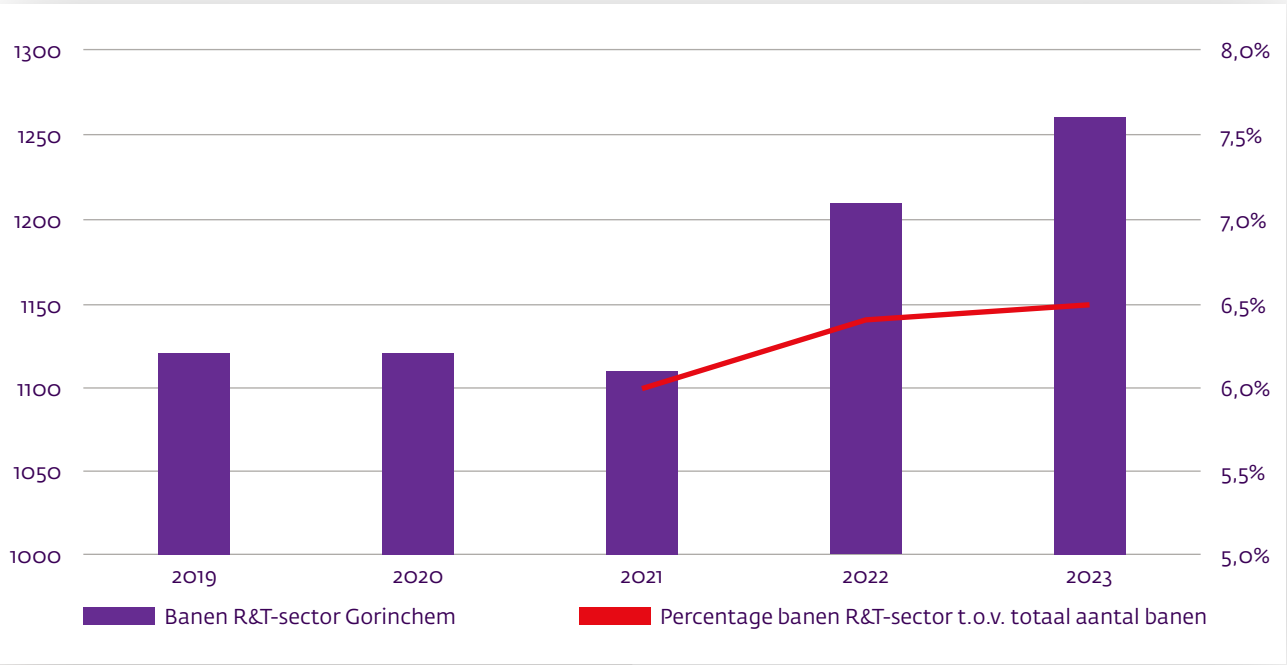
bezoeken maakten. De bezoekersfrequentie was dat jaar 2,9 bezoeken per persoon. Van de bezoekers kwam 43% één keer naar Gorinchem, 23% twee keer en 9% drie keer. Het merendeel van de bezoekers komt uit de provincie zelf (39%).

In 2022 gaven bezoekers gemiddeld €45,20 uit. Dat is meer dan in Gouda, Harderwijk en Schiedam, maar minder dan het nationaal gemiddelde van €60,90. De grootste bestedingen vonden plaats in de horeca (39%) en winkels (38%). Passagiers van riviercruises en de eigen inwoners zijn hierbij niet meegeteld. In 2023 stegen de gemiddelde bestedingen per bezoeker naar €55,70¹². De belangrijkste redenen voor een bezoek aan Gorinchem zijn winkelen voor plezier (28%), lunchen of dineren (24%) en het maken van een stadswandeling (13%). Sinds juni 2024 is er in Gorinchem toeristenbelasting ingevoerd van € 2,30 per persoon per nacht. Dit tarief ligt lager dan het provinciaal gemiddelde van €3,22 per persoon per nacht. Gorinchem heeft momenteel geen cijfers over het aantal overnachtingen per jaar.

Riviercruisevaart

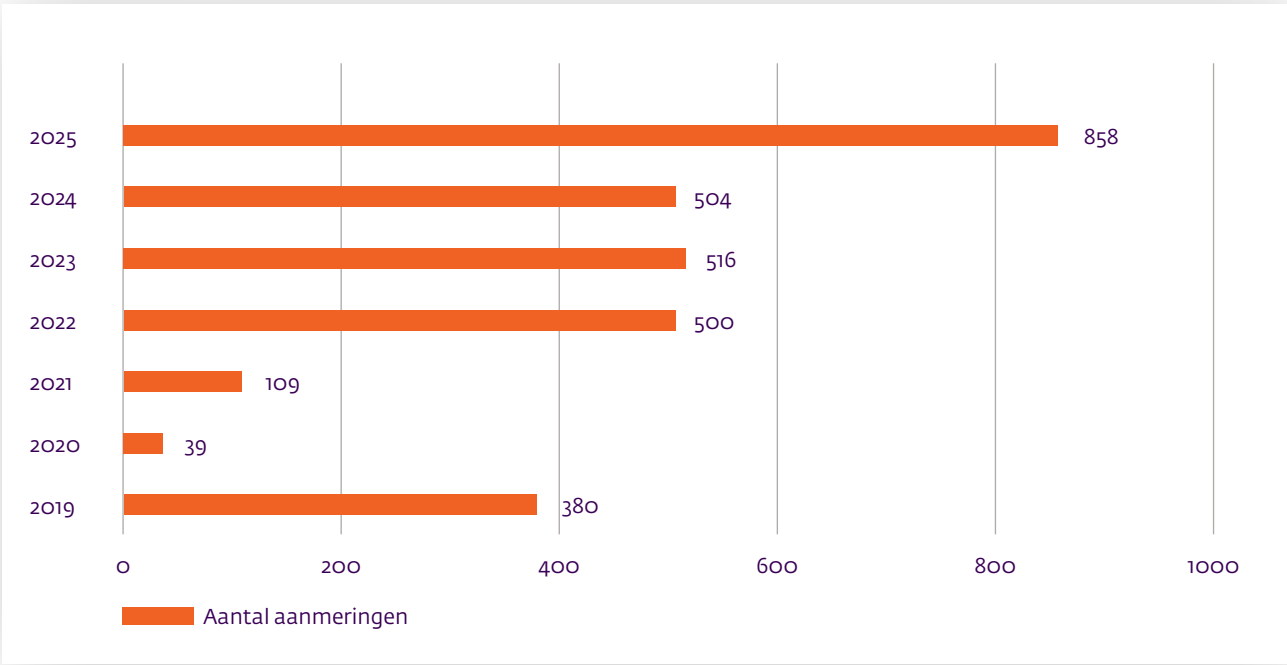
De riviercruisevaart is een groeiende markt voor Gorinchem. In 2023 deden rederijen zoals Viking Cruises de stad aan, gevolg in 2024 door Tauck en Riverside Luxury Cruises.

De riviercruisevaart sluit goed aan bij de kernwaarde 'water' en levert tegelijkertijd economische kansen op voor lokale ondernemers. Het kan ook bijdragen aan de toeristische productontwikkeling en het versterken van de kwaliteit zowel in Gorinchem als de omliggende regio. Elk cruiseschip heeft gemiddeld 100 tot 200 bezoekers aan boord die de binnenstad of de regio kunnen gaan verkennen. Naast de havengelden kunnen de bezoekers bestedingen doen in musea, winkels en horecagelegenheden in Gorinchem. In 2019 merden in totaal 380 riviercruiseschepen aan bij de locatie Buiten de Waterpoort met gezamenlijk zo'n 60.000 passagiers¹³. Tijdens de coronapandemie daalde dit aantal naar 39 riviercruiseschepen in 2020. In 2021 begon het herstel, al bleef het met 109 aanmeringen nog achter bij het niveau van vóór corona. In 2022 steeg het aantal riviercruiseschepen fors naar 500, gevolgd door een verdere toename van 26% in 2023 tot 516 schepen. Van deze 516 schepen bleven er 67 ook 's nachts in Gorinchem liggen. In 2024 was er een lichte daling ten opzichte van het jaar ervoor, met in totaal 504 aanmeringen. Naar verwachting meren in 2025 ongeveer 858 riviercruises aan (zie figuur 9).

Figuur 8 Ontwikkelingen in de toeristisch-recreatieve werkgelegenheid van gemeente Gorinchem (de oranje lijn geeft het aandeel banen in de toeristisch-recreatieve sector in het totaal aantal banen weer, in %) (bron: LISA, 2023)

¹⁰ Toeristisch bezoek aan steden, NBTC, 2023
¹¹ De Stad Gorinchem, 2023

Figuur 9 Aantal aanmeeringen van riviercruiseboten (bron: Gemeente Gorinchem)

¹² AD Gorinchem, 2024
¹³ Perspectiefnota 2022-2025

Maatschappelijke betekenis

Recreatie en toerisme hebben ook een belangrijke maatschappelijke betekenis voor Gorinchem. Door het medegebruik van voorzieningen door bezoekers, kunnen deze in stand gehouden worden of uitgebreid. Voorbeelden zijn winkels, openbaar vervoer en behoud en waardering van erfgoed. Ook voor eigen inwoners is de levendigheid en het aanbod in de gemeente aantrekkelijk en dragen zij bij aan de lokale economie, waardering van de leefomgeving en sociale verbondenheid.

Voorzieningen en werkgelegenheid

Bezoekers van Gorinchem geven geld uit aan een breed scala aan voorzieningen, waaronder winkels, horeca, culturele instellingen, parkeergelegenheden en openbaar vervoer. In 2022 bedroegen de totale bestedingen van bezoekers zo'n 54 miljoen euro. Deze uitgaven dragen niet alleen bij aan de lokale economie, maar versterken ook de diversiteit en draagvlak van het voorzieningenaanbod en de werkgelegenheid. Dit komt de leefbaarheid en aantrekkingskracht van Gorinchem als woon-, werk-, en vestingplek voor bedrijven, inwoners en bezoekers ten goede. Ook de riviercruisevaart levert hieraan een bijdrage, met positieve effecten op winkels, horeca, musea, stadswandelingen en andere toeristische voorzieningen.

De culturele sector speelt eveneens een belangrijke rol in het versterken van het leefklimaat en het toeristisch profiel van Gorinchem. Culturele activiteiten en evenementen verhogen de belevingswaarde

van Gorinchem, in aanvulling op de historische binnenstad. Dit trekt niet alleen toeristen aan, maar vergroot ook de kans op herhaalbezoek én draagt bij aan het welzijn van de inwoners. De culturele dynamiek versterkt de identiteit van Gorinchem en bevordert lokale trots en betrokkenheid.

Toerisme speelt bovendien een rol in het behoud en de promotie van het culturele erfgoed van Gorinchem. De erkenning van de Hollandse Waterlinies als UNESCO Werelderfgoed en de promotie daarvan hebben samen met de titel van 'Mooiste vestingstad van Nederland' in 2021 en het programma 'Denkend aan Nederland', de zichtbaarheid van Gorinchem als toeristische bestemming vergroot. Bezoekers komen af op de rijke geschiedenis, het erfgoed en de culturele activiteiten die georganiseerd worden. De gemeentelijke inkomsten uit toerisme, zoals toeristenbelasting, havengelden, toeristische overtochten via de veerdienst en parkeeropbrengsten, worden onder meer ingezet voor het behoud, beheer en onderhoud van cultureel erfgoed en historische monumenten. Erfgoed vormt niet alleen een belangrijke trekpleister voor recreatie en toerisme, maar versterkt ook de leefomgeving, het vestigingsklimaat en de vitaliteit van de vestingstad.

Recreatie en toerisme heeft ook een sociaal maatschappelijke waarde. Het draagt bij aan sociale cohesie en aan ontspanning en welzijn van zowel inwoners als bezoekers. Toeristisch-recreatieve activiteiten stimuleren ontmoetingen en sociale interactie, en de omgeving biedt mensen de gelegenheid om tot rust te komen. Daarmee bevorderen ze de gezondheid, het welzijn en het bewustzijn van de waarde van het natuurlijke en culturele landschap van Gorinchem.

Waardering en gebruik van vrijetijdsvoorzieningen

Om inzicht te krijgen in hoe inwoners aankijken tegen toerisme en recreatie en vrijetijdsvoorzieningen in de gemeente Gorinchem en hun wensen en behoeften is een bewonersenquête via de digitale tool 'Swipocratie' uitgezet. Swipocratie is een enquête tool waarbij respondenten al swipend hun mening kunnen geven. In de Swipocratie werden drie categorieën bevraagd:

- 1 Hoe ervaren respondenten Gorinchem nu?
- 2 Wat zouden respondenten in de toekomst graag willen zien in Gorinchem?
- 3 Dilemma's: wat zouden respondenten liever zien in Gorinchem?

De Swipocratie was live van medio april tot eind mei. In totaal hebben 280 respondenten de Swipocratie ingevuld.

Profiel van de respondenten

De meeste respondenten zijn tussen de 36 en 65 jaar oud (60%). Jongvolwassenen (26-35 jaar) vormen (18%) van de groep en 15% is 65-plus. De respondenten wonen verspreid over Gorinchem: 31% woont in de binnenstad, 24% in Gorinchem-Oost, 16% in Gorinchem-West. Opvallend is dat ruim een kwart (28%) van de respondenten niet uit Gorinchem komt.

Hoe respondenten Gorinchem nu ervaren

De respondenten zijn trots op Gorinchem. Zo voelt 88% zich trots op de vestingstad en geeft 91% aan dat water onlosmakelijk verbonden is met Gorinchem. De binding met de stad is ook sterk. Zo hoopt bijna driekwart (73%) in 2035 nog steeds in Gorinchem te wonen.

Hoewel 13% van de respondenten werkzaam is in de toeristische of recreatieve sector, zijn de meningen over de aantrekkelijkheid van Gorinchem als bestemming verdeeld. Slechts een derde vindt Gorinchem aantrekkelijk voor gezinnen (69%), jonge mensen (53%), terwijl 91% Gorinchem wel aantrekkelijk acht voor ouderen. Toch zegt een meerderheid dat er voldoende te doen is voor gezinnen (67%), jongeren (54%) en ouderen (64%). Wat betreft drukte ervaren de meeste inwoners de stad als relatief rustig. Slechts 26% vindt het

vaak te druk in Gorinchem en 19% stoort zich aan de drukte op het water.

Het aanbod van voorzieningen wordt over het algemeen als positief beoordeeld. Zo mist 59% geen uitgaansgelegenheid, ervaart 73% voldoende

Figuur 10 Flyer van de Swipocratie

de ruimte om de natuur in te gaan en vindt 54% dat er voldoende cultuuraanbod is. Ook over de horeca en recreatie zijn de meeste respondenten tevreden. 70% vindt dat er genoeg restaurants en cafés zijn, 66% geniet van plekken in of aan het water en 71% vindt het wandel- en fietspaden-netwerk als toereikend. Veel respondenten maken ook actief gebruik van de stad. 74% wandelt vaak over de vestingwallen en 60% brengt in de vrije tijd regelmatig tijd door op of aan het water. Verder wordt parkeren in de binnenstad door 46% als probleemloos ervaren wandelt een ruimte meerderheid (74%) vaak over de vestingwallen en is vaak op het water in de vrije tijd (40%). Tot slot zegt vindt een kleine meerderheid van de inwoners parkeren 54% een probleem en voelt 69% zich veilig bij het wandelen en fietsen.

Dilemma's

De houding ten opzichte van toerisme is overwegend positief. Zo ziet 78% vooral de voordelen van toerisme, terwijl slechts 22% vooral nadelen ervaart. De meeste respondenten (79%) geven de voorkeur aan kleinschalige evenementen voor inwoners, in plaats van grote evenementen voor bezoekers van buitenaf.

Over de ideale toerist zijn de meningen iets meer verdeeld, maar een kleine meerderheid (53%) ziet graag toeristen die komen voor water en toeristen, tegenover 47% die inzet op gezelligheid en activiteiten. De voorkeuren voor recreatie zijn eveneens verdeeld. 55% heeft liever rust aan het water, terwijl 45% juist meer waterrecreatie met bootjes wil. Ook als het gaat om het toeristisch aanbod in het algemeen, is er een lichte voorkeur zichtbaar voor meer dingen om te doen (55%) boven meer rust en ruimte (45%).

Toerisme en recreatie in Gorinchem in 2035

De meeste respondenten (91%) vinden dat Gorinchem een toeristische bestemming moet blijven, en 65% verwacht dat het aantal toeristen in 2035 sterk zal toenemen. Tegelijkertijd vindt 81% het prima als er veel toeristen naar Gorinchem komen en 69% heeft geen probleem met meer toeristen. Een duidelijke minderheid geeft aan liever meer toerisme te hebben, ook als dit ten koste gaat van de winkels en horeca (19%). Over de uitbreiding van overnachtingsmogelijkheden, zoals hotels in de binnenstad, zijn de meningen verdeeld: 42% van de respondenten is voor meer overnachtingsmogelijkheden, terwijl 58% hier geen voorstander van is. Tot slot geeft bijna de helft (48%) aan zich in

te willen zetten voor het behoud van Gorinchem, bijvoorbeeld als vrijwilliger of donateur.

Concluderend is de betrokkenheid van de bewoners (en bezoekers) bij Gorinchem groot. Men waardeert het erfgoed en vindt het water een sterke kernwaarde. Bijna de helft van de respondenten geeft aan zich voor Gorinchem in te willen zetten als vrijwilliger. Het recreatief aanbod wordt door de bewoners als voldoende gewaardeerd. Zij schatten wel in dat het aanbod voor bezoekende gezinnen en de doelgroep in de leeftijd van 18-25, onder vertegenwoordigd is.

Bijlage 5 - Toekomstscenario's recreatief-toeristisch Gorinchem

Op basis van de SWOT-analyse zijn de pijlers zoals beschreven in hoofdstuk 3 opgesteld. Deze pijlers vormen de basis voor het ontwikkelen van een integraal programma dat aansluit bij de wensen en behoeften van de stakeholders en de Omgevingsvisie.

Vanuit deze pijlers zijn vijf scenario's opgesteld voor de duurzame ontwikkeling van toerisme en recreatie in Gorinchem. Deze scenario's zijn bedoeld om gesprekken op gang te brengen om gezamenlijk te beslissen over het toekomstbeeld.

1

Gorinchem staat voor rustig wonen en werken

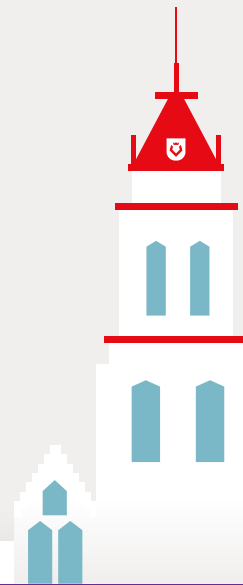
In 2035 heeft Gorinchem gekozen voor een rustige koers. De stad richt zich op de leefkwaliteit van haar inwoners. Bezoekers zijn welkom, maar de actieve stimulans via marketing, arrangementen of productontwikkeling is teruggeschroefd vanwege het beschikbare budget. De riviercruisvaart is stabiel gebleven op ongeveer 100 tot 150 schepen per jaar, met name in het toeristisch hoogseizoen. In het centrum is de detailhandel en horeca de afgelopen jaren afgenomen. Veel voormalige winkelpanden zijn omgevormd tot woningen of kleinschalige werkplekken. Wat gebleven is, zijn de dagelijkse voorzieningen zoals de bakker, slager, groenteboer, supermarkten en ambachtszaken. Plus- en minpunten:

+

Een rustig Gorinchem, meer ruimtes voor inwoners in het centrum, evenementen alleen voor inwoners, woonfunctie krijgt prioriteit over winkelfunctie in het centrum.

-

Weinig economische dynamiek, reuring van kleinschalige activiteiten, weinig impulsen voor lokale werkgelegenheid in horeca en vrijetijdsbesteding, minder variatie in het winkelaanbod, erfgoed en musea hebben moeite met bestaansrecht.

2

Gorinchem is een culturele en historische hotspot

In 2035 is Gorinchem uitgegroeid tot een levendige stad met een sterk historisch-cultureel profiel. Culturele instellingen, historische organisaties, musea, creatieve ondernemers en de vrijetijdsector hebben de handen ineen geslagen en werken intensief samen om de vestingstad op de kaart te zetten als plek waar cultuur, historie en erfgoed centraal staan. Jaarlijks worden er gezamenlijk thematische weken en evenementen georganiseerd, zoals re-enactment van Rampjaar 1672, die het Gorinchem van vroeger tot leven brengen. Hierdoor worden doelgroepen met een culturele voorkeur aangetrokken. Mondelinge geschiedenis ('oral history') krijgt een belangrijke plek: bewoners delen hun verhalen over Gorinchem via wandelroutes, luisterbanken en live vertellavonden. Culturele ondernemers maken samen programmering mogelijk op historische locaties zoals de Dalempoort, het Tolhuis, de vestingwallen of bij maritiem-industrieel erfgoed. Ondernemers haken aan met arrangementen, historische menu's of etalages in stijl. Plus- en minpunten:

+

Veel te doen en bruisend cultureel leven met unieke evenementen, sterke lokale betrokkenheid van inwoners en samenwerking tussen cultuur, erfgoed en ondernemer, behoud en waardering van roerend en immaterieel cultureel erfgoed, nieuwe economische kansen voor onder andere gidsen, B&B's, kunstenaars en culturele ondernemers, mogelijkheden voor re-enactment.

-

Drukker met doelgroepen die cultureel en historisch geïnteresseerd zijn (vnl. inzichtzoekers en bij evenementen ook plezierzoekers), grootschalige evenementen, sterk gericht op cultuur, erfgoed en historie, concentratie bevindt zich in de vestingstad.

© Mooi Gorinchem

3

Gorinchem bruist en het water speelt de hoofdrol

In 2035 heeft Gorinchem vol ingezet op haar ligging aan het water. De stad presenteert zich als dé waterstad van Midden-Nederland, waar het maritieme verleden én het recreatieve heden samenkomen. De Boven-Merwede, Linge, en stadsgrachten vormen een blauw netwerk dat niet alleen historisch betekenisvol is, maar ook recreatief volop benut wordt. Gorinchem bruist van het waterplezier. Inwoners en bezoekers kunnen suppen, waterfietsen en meedoen aan aquabubbelen. In de zomer wordt er gezwommen bij de schoongehouden Boven de Waterpoort, stadsstranden en grachten. Het gehele jaar door kunnen inwoners en bezoekers zich laten vervoeren over het water met een schipper inclusief catering. Langs de oevers zijn recreatieve zones ingericht, met drijvende terrassen en waar kan worden aangelegd. Het Gorcums Museum heeft een vaste maritieme expositie geopend, waarin het 38-scheepvaartverleden van Gorinchem en de scheepsbouwindustrie wordt belicht. Hierbij wordt samenwerkt met bedrijven uit de maritieme sector. Plus- en minpunten:

+

Gorinchem is druk en bruist van de activiteiten en bezoekers, nieuwe toeristische inkomsten met name uit watergebonden activiteiten, schonere grachten dragen bij aan duurzaamheid.

-

Het historische karakter van Gorinchem wordt overschaduwd door de nadruk op het water, toename van drukte op en rond het water, volle grachten en aanlegplaatsen, evenementen hebben een maritiem karakter wat minder aansluit bij bezoekers die voor cultuurhistorie komen.

4

Gorinchem als onderdeel van de Vestingdriehoek

In 2035 heeft Gorinchem zich samen met andere regionale partners (zoals Dordrecht, Slot Loevestein, Fort Vurig) volop ingezet op een sterke positionering van de Vestingdriehoek. Dit heeft geleid tot een toename van het aantal internationale bezoekers en het aantal aanmeringen met riviercruiseschepen. De nadruk ligt minder op de eigen identiteit van Gorinchem maar meer op de Vestingdriehoek, waar ook de marketing en promotie zich op concentreert. Plus- en minpunten:

+

Grotere naamsbekendheid door internationale positionering, regionale samenwerking, professionalisering samengevoegde uitvoeringsorganisaties en meer slagkracht door samenwerking, meer bezoekers en hogere toeristische bestedingen.

-

Gorinchem verdwijnt als zelfstandige bestemming uit beeld, minder eigen zeggenschap, bezoekers komen het gehele jaar door, bezoekers verdelen hun aandacht over de regio waardoor er minder binding met de stad zelf is.

5

Gorinchem is dé toeristische vestingstad van Nederland

In 2035 is Gorinchem uitgegroeid tot dé toeristische vestingstad van Nederland. De landelijke titel 'Mooiste vestingstad van Nederland' en de tv-uitzending van 'Denkend aan Holland' met André van Duin en Janny van der Heijden waren het begin van een toeristische doorbraak. Door marketing en promotie, productontwikkeling en het uitbreiden van de overnachtingsmogelijkheden zijn er het gehele jaar door bezoekers in Gorinchem. Het centrum bruist en er is een diversiteit aan boutiquehotels, B&B's, souvenirwinkels en restaurants. Het centrum biedt ook ruimte aan tijdelijke conceptstores en seizoensgebonden pop-up stores. Plus- en minpunten:

+

Hoge toeristische inkomsten, sterke economische impuls voor horeca, cultuur en detailhandel, groot en gevarieerd aanbod aan voorzieningen, seizoensverlenging.

-

Parkeer- en bereikbaarheidsproblemen in en rond het centrum, continue toeristisch bezoek, cruisevaart verdubbeld, toenemende spanning tussen leefbaarheid voor inwoners en toeristisch gebruik van de vestingstad (druk en draagkracht).

Bijlage 6 - Leefstijlvinder

Vrijetijdsgedrag verklaard in leefstijlen

De leefstijlen voor recreatie & toerisme geven inzicht in de vrijetijdswensen- en behoeften van Nederlanders. Deze leefstijlen laten zien waar mensen in hun vrije tijd of op vakantie behoefte aan hebben. En wat de verschillen hierin zijn. Het ene 55+ koppel is het andere niet. De één wil namelijk rust en regelmaat, de ander juist drukte en sensatie. Leefstijlen gaan hiermee een stap verder dan de traditionele indeling van doelgroepen zoals oud, jong, gezinnen, koppels, veel te besteden, weinig te besteden enzovoort.

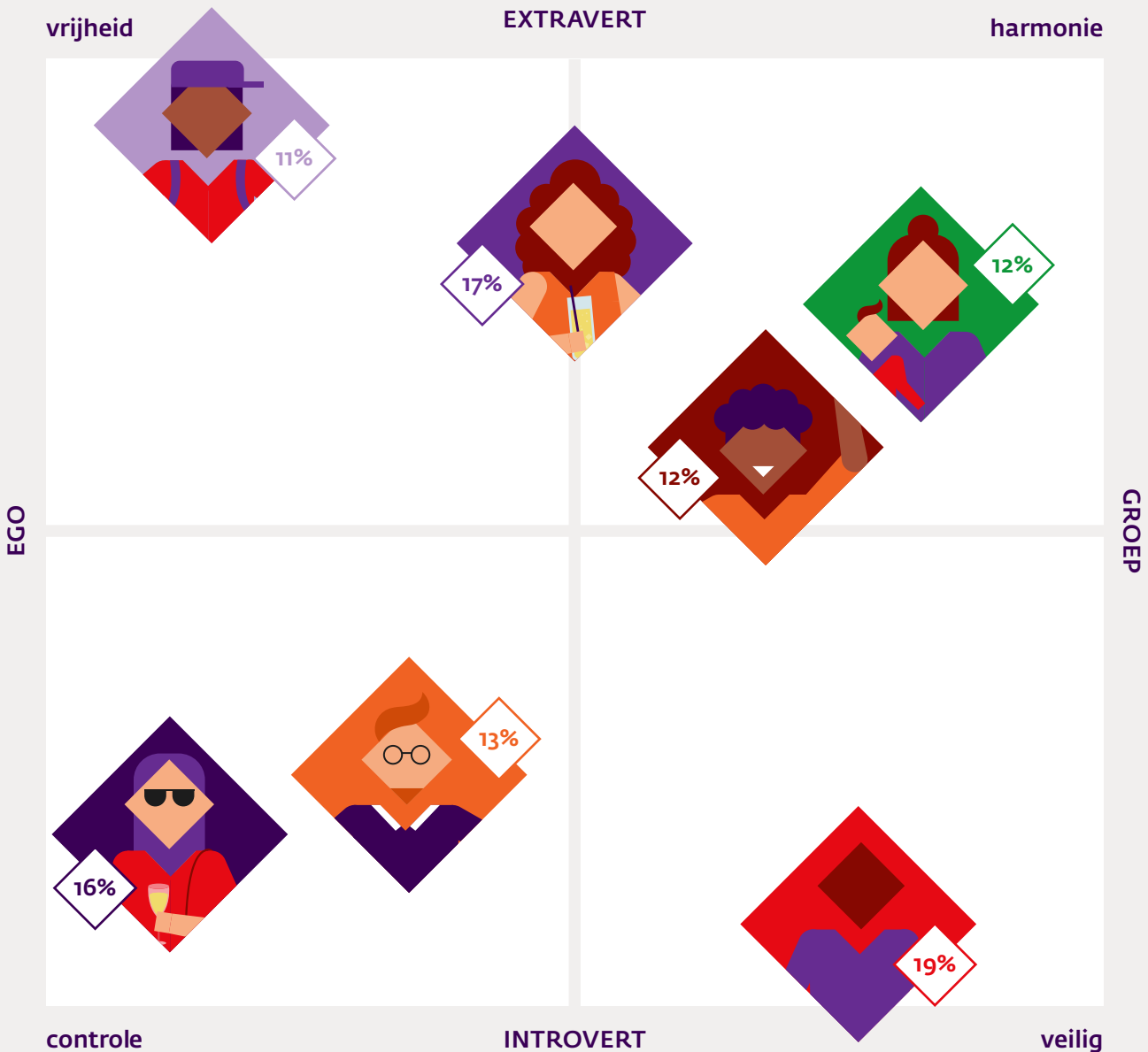
Vier basis leefstijlen geven inzicht in drijfveren

In de basis kent Nederland vier leefstijlen met ieder hun eigen manier van in het leven staan: creatief, harmonieus, controlerend en veilig. De leefstijlen baseren zich op het wetenschappelijke model BSR. Dit model ontrafelt de drijfveren van mensen en wat te doen om mensen in beweging te krijgen. Van oorsprong is het model gericht op marketing (welke boodschap, welke tone of voice en via welk kanaal zijn de groepen te bereiken), maar het wordt steeds vaker ook gebruikt voor productontwikkeling (welk aanbod sluit aan op de leefstijlen).

De basisleefstijlen onderscheiden zich van elkaar aan de hand van twee gedragsverklarende dimensies. De horizontale as is de sociologische as en maakt onderscheid tussen mensen die gericht zijn op de groep of omgeving (familie, vrienden, enzovoort.) of juist op de eigen persoon (ego). De verticale psychologische as maakt onderscheid tussen mensen die gemakkelijk hun emoties tonen en contact maken (extravert) en mensen die emoties eerder onderdrukken en meer op zichzelf zijn (introvert). Door deze dimensies met elkaar te kruisen, ontstaan vier kwadranten. Door te kijken naar de mate waarin iemand op de groep of ego is gericht en de mate waarin mensen meer ingetogen of meer uitgelaten zijn, kunnen we groepen selecteren die kenmerkend zijn voor vrijetijdsbesteding.

Elke groep heeft eigen voorkeuren

De figuur hiernaast geeft de zeven onderscheidende doelgroepen weer en hun basisbehoefte. Elke groep heeft eigen voorkeuren. Meer informatie vindt u op www.leefstijlvinder.nl

MUSEUM | ARTOTEEK

uitgezonderd
fiets

